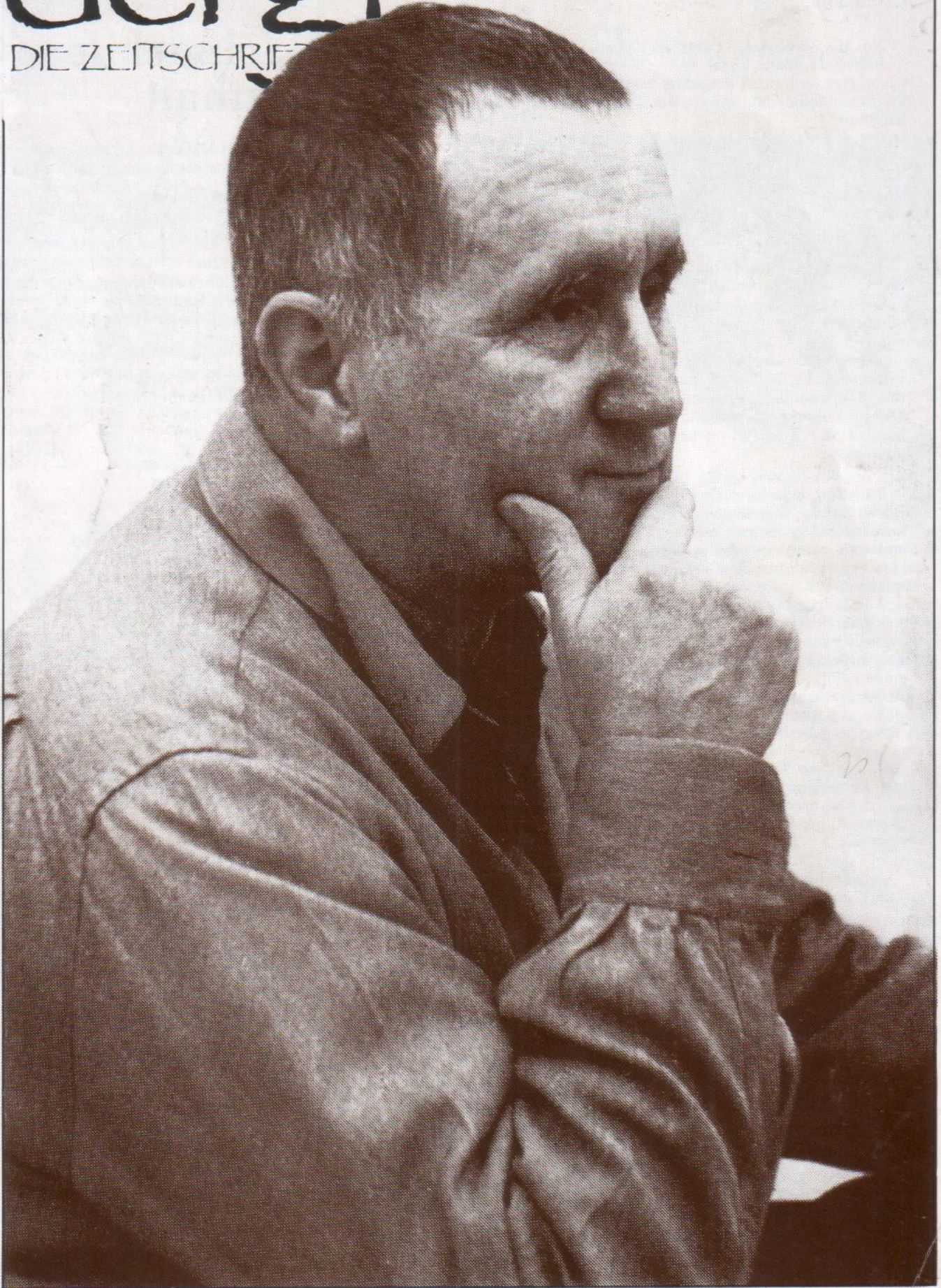

dergi

DIE ZEITSCHRIFT

dergi 'den

No: 10... ve böylece "Dergi" ilk kez çift haneli sayılara geçti!

Kapak da içinde olmak üzere 28 sayfalık, incecik, üstelik iki ayda bir yayınlanan on tanecik dergicikte başarı aramanın alemi var mı? İki yıla yakın zaman içinde altı üstü toplam 280 sayfacık yayınlamış olmakla övünülebilir mi?

Her şey göreceli. "Dergi"nin içinde bulunduğu koşullarda, kimi çevrelerin "hakim" kültür politikalarından bağımsız kalmaya çalıştığı için hiç bir ciddi parasal destek alamayan; hiç bir çıkar gözetmeksizin salt edebiyata tutkusu, kültürel sorunlara ilgisi dolayısıyla kendisini destekleyen tek tek kişilerden başka hiç bir kuruluşa sırtını yaslamayan bir dergi onuncu kez güneş yüzü görebilmişse, okuyucu eline değebilmişse bu bir başarı değil midir?

Bir dergi —on kez de olsa—genç yazarlara yaptıklarını yayınlama olanağı vermişse bir öykü, bir anı, bir şiirlerine okurlarına yeni tatlar sunabilmişse; kimi çevrelerde üzerinde tartışılan, ya da tartışılmaya çalışılan "cessurane" düşüncelere, tezlere, sorulara sayfalarını açabilmişse bu bir başarı değil midir?

"Dergi"nin mütevazı sınırları içinde yurtdışındaki kültür ve edebiyat yaşamımıza bir katkıda bulunup bulunmadığı, eldeki on sayının başarı olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceği sorularına en doğru yanıtları kuşkusuz okurlarımız verecektir. Ama biz içimizdeki coşkuyu da saklamak istemiyoruz: "Dergi"yi on kez yayınlamayı başarmış olmaktan gurur duyuyoruz.

Bu sayımızla birlikte Yazı Kurulumuza üç kültür ve sanat emekçisi, Aydın Karahasano, Sait Günel ve Hüseyin Akdemir katıldılar. Böylece, Yazı Kurulu içinde edebiyat, müzik, tiyatro, görsel sanatlar, genel kültürel sorunlar vb. alanlarda daha yetkin bir işbölümü yapma, gelen yazıları daha hızla değerlendirme, okuyucu mektuplarını daha düzenli yanıtlama olanaklarımız doğdu.

Ancak daha güçlü bir yazı kurulu bir derginin hayatta kalmasına yetmiyor. Parasal sorunları çözülmediği sürece "Dergi"nin her zaman "bir ayağı çukurda" kalacak. Bu nedenle bu sayıdan başlayarak "Dergi"nin yıllık abone bedelini 20,00 marka, tek satış fiyatını da 4,00 marka çıkarmak zorunda kaldık. Zorunlu olarak aldığımız bu önlemi okuyucularımızın anlayışla karşılamasını rica ediyoruz.

Yayın yaşamının 3. yılına ve nice çift rakkamlı numaralara daha etkin "Dergi"ler hazırlama umudumuzla...

"Dergi Yazı Kurulu bazı okuyucularımızın önerisiyle bir "Dergi Girişimini Destekleme Kurulu" oluşturma kararı aldı. Bu kurulun amacı,

a) belli aralıklarla bir araya gelerek "Dergi"nin yayın politikası üzerine tartışmak, böylece yayın içeriğinin zenginleşmesini ve çok yanlılaşmasını sağlamak;

b) "Dergi"ye düzenli aralıklarla parasal destek sağlamak.

Böylesi bir kurulda yeralmaya ilgi gösteren okuyucularımızın "Dergi" Yazı Kurulu'na yazılı olarak ya da telefonla başvurmalarını rica ederiz.

Yazı Kurulu

İçindekiler / Inhalt

Tomris Uyar Türkçe'sizlik	3
Hüseyin Akdemir Sınıfın Gözü Kulağı ve Sesi: Maksim Gorki	4
Serol Teber Sorunlarımızın Nedenleri Kültürel-Politik ya da İdeolojik Değil; Biyolojik... ..	5
Şiir / Erich Fried	5
Eleonore Meyer-Link Bertold Brecht (1898-1956) "Glottz nicht so romantisch"	6
Ali Özenç Çağlar Sana Geleceğim	7
Aydın Karahasano Zakkum Çayı Demlidir, Konumuz Önemlidir	8
Tayfun Demir Öykü / Pazar Keyfi	10
Akman Yüzbaşıoğlu Yürek Sahanlığı	11
Aydın Yeşilyurt "Şarlo Kemal"le Gelen	12
Monika Laakes Öykü / Eine alte Frau	13
Yusuf Ziya Bahadınlı 60 Yaşında	14
Orhan Çubukçu Öykü / Yabancı	18
Şiir / Özkan Mert	20
Necile Deliceoğlu Perestroika ve Kadın	21
Bayram Ayaz Eğitim Sistemlerinin Farklılığı ve Göçmen İşçi Çocuklarının Yaşadığı Trajedi	22
Şiir / Marianne Seger	23
Şiir / Yüksel Pazarkaya	24
Özgen Ergin Balkanlı Bir Şair, Osman Baymak	25
Serol Teber Zorunlu Bir Yanıt	26
Şiir / Ahmet İnce	26
Şiir / Alfred Andersch	27

IMPRESSUM

"DERGİ" 2 Aylık Edebiyat Kültür Dergisi

Sahibi: Dergi girişimi, Duisburg

Yazı işleri sorumlusu: Aydın Yeşilyurt (V.i.S.d.P.)

Yayın yönetmeni: Fuat Hendek

Yazı kurulu (Redaktion): Hüseyin Akdemir, Wolfgang Angerhausen, Mevlut Asar, Selçuk Ceylan, Sait Günel, Aydın Karahasano

Adres: "Dergi", Hansastr. 86, 41 Duisburg I. Tel: (0203) 33 17 95 / 34 31 97

Hesap No: 623 18 64, Deutsche Bank Duisburg, BLZ: 350 700 30

Dizgi-Grafik: Verlag Dayanışma, Duisburg. Tel:(0203) 34 28 33

Baskı: Offsetdruckerei E.Bockamp. Tel: (0203) 66 49 49

Kapak fotoğrafı: Bertold Brecht

Fiyatı: 4,-DM

Yıllık abone tutarı: F.Almanya için 20,-DM, diğer ülkeler için 25,-DM
(Türkiye aboneleri abone tutarı karşılığında kitap gönderebilirler)

TÜRKÇE-sizlik

Tomris UYAR

F.Almanya'da yirmi gün kadar süren konukluğumun ardından iki ay geçmiş, bakıyorum da... Demek, izlenimlerim taze daha. Sezdiklerimin, algıladıklarımın, hatta gördüklerimin yerli yerine oturması için çok kısa bir süre bu. Hele "gezi yazıları"na inanmayan biri için... Kendi ülkemin tanımadığım bir yöresine gitsen de, izlenimlerimi sıcaklığına aktaramam ben; onbeş günlüğüne diyelim Van'a giden bir İstanbullu, Van'ı ne kadar tanıyabilir? Görülmesi gereken yerleri, tanınması gereken kişilerle karşılaşır, şanslıysa, bir köy düğünü, bir sünnet düğünü gibi yörenin yerel rengini taşıyan bir olaya katılır (şanssızsa, yolculuğu ramazana ya da kurban bayramına falan denk gelir; bir karabaşan yaşar).

Ama kentnin kendine özgü gündelik nabız-atışı konusunda bir bilgi edinebilir. O bilgiyi edinebilmek için çevresini saran sıcak dostluk halkasından uzakta kalması, gündüzün kent sokaklarında—denebilirse—serserilik etmesi, mimariden, bir takım ipuçları çıkarması, yani mimarinin insanların günlük yaşamını nasıl etkilediğini, karşılığında bu yaşamdan etkilendiğini kavraması gerekir. Bir rehber eşliğinde girişilemeyecek ender serüvenlerden biridir bu. Kimsenin sizi tanımadığı bir kiraathaneye, bir kahfeye, bir bara çökersiniz yerine göre: kentnin nabzını kollarsınız, gazetelere bir göz atarsınız, giysileri incellersiniz. Bir kentnin ortak yaşamını paylaşmadıkça yapacağınız saptamalar çoğu kere sağlıksız olacaktır.

Ne var ki ben F.Almanya'yı elimle koymuş gibi buldum neredeyse. Duisburg'un Zeytinburnu'sunu, Köln'ün Nisantaş'ını, Frankfurt'un Beyoğlu'sunu, Düsseldorf'un Etiler'ini... (Berlin, New York, İstanbul, Paris gibi kentler, uluslararası bir kan dolaşımı taşıdıklarından, hepsi birbirine benziyor günlük yaşamlarında ve elbette hiçbirini birbirine asla benzemeyen bir kültür mirası taşıyor.)

F.Almanya'yı elimle koymuş gibi buluşumun bir nedeni de, insan hayatlarının eski bildik bir sosyolojik inceleme konusuna kadar tipik ve kısıtlandırılmış olmasıydı belki. En azından Türkler açısından. Tanışmaktan kıvanç duyduğum aydın yurttaşlarım—Türkiye'deki günlük yaşama göre oldukça gevşek, zamansız bir saat diliminde yaşasalar da, inandıkları görüşlerden ödün vermeksizin çabalarını sürdürseler de—ortak ve sosyolojik bir bireysel yaşama mahkum olmuş gibiydiler. Yeterince

okuyamamaktan, kitap bulamamaktan, anayurtla bağlantıları yeterince kuramamaktan ve dolayısıyla "gerilemek"ten yakınıyorlardı. Ama onların bir gün bu kısır döngüyü aşacakları belliydi ne de olsa.

Peki "dilsiz"ler ne olacaktı? En alt düzeydeki Almanca sözdizimini Türkçe sözcüklerle kuranlar? Türkçe sözdizimini jargonlaşmış üstünkörü bir Almancayla dolduranlar? Yeni kuşak?

Konunun bu kadar ciddi olduğunu Türkiye'deyken kestiremiyordum ama gözle görmek, kulakla duymak başka. F. Almanya'da her dört Türk'ten biri—bu çocukları da katabiliriz—yazar. Bir Goethe, bir Thomas Mann, bir Günther Grass yaratmış bir ulusun bu yazılanları edebiyat sayması düşünülemez. Olsa olsa, ekonomik sömürünün vicdan azabını her Türk'e "yazar" kimliği bağışlamakla ödüyorlardır. Yazarlarımızın da bu çorbada tuzları bulunduğu bir gerçek. Çoğu, "göçmen edebiyatı", "sürgün edebiyatı" gibi türlü özürlü uydurup Almanlara kendilerini acındırmaktan kurtulmuyorlar. Türk edebiyatının köklü geçmişini, bugün vardığı noktayı yadsıyıp bol bol iç dökmenin de bir "edebiyat" olabileceğini sanıyorlar. Solun *Beyaz Dizi* mi desek? Kahır, özlem, arabesk... Oysa yaşanan haksızlıklar ancak haklı bir edebiyatla yansıtılabilir bence.

Ali Eriş, "Göçte Yazın mı? Göçmen Yazın mı?" başlıklı yazısında (*Merhaba*, Nr. 22, 7-9 '87) şöyle diyor: "Yazarlar, insan sevgisini, dostluğu, barışı, gerçekleri, insanın insan gibi yaşaması gerektiğini işledikleri sürece, verdikleri yapıtlar bütün insanları ilgilendirir. Bu gerçekten çıkarak "göçmen yazını", "konuk işçi yazını" yerine göçmen azınlıktan çıkan ve onun yaşamını evrensel boyutlarda işleyerek, dil ve kültür çemberini yurttan ve konuyu yaşadığımız topluma indirgeyerek, Alman yazınının bir parçası olan yazın dersek, gerçekleri söylemiş oluruz."

Burada biraz duralım: hangi Alman yazınının hangi parçası bu? Anlayışlı, zevceci, küskünlükleri paylaşacak bir "Gönül Abla"ya yazılmış mektupları andıran bu ürünler, besbelli günümüz Türk edebiyatının en sıradan ürünlerine bile oturmadıklarından Alman edebiyatına mı taşıyorlar yani? Kendimize yalan söylemeyelim bari.

İnsanların yaşadıkları küskünlükleri, ezilmişlikleri birilerine anlatmak, yakınmak gereksinimi duymalarını anlayabiliriz ama edebiyat dendi mi iş değişiyor.

Çünkü yazma hastalığı başka, yazmayı uğraş edinmek başka. Biliyoruz: kişi, küçük yaşta etkilenir çevresini saran seslerden, kokulardan, görünümünden. Onları anadiliyle benimser. F.Almanya'da doğmuş bir Türk çocuğu, o toplumun renkleri ve kokularıyla pekâla serpilebilir tabii. Kendisi o toplumun bir parçasıysa o edebiyatın da bir parçası olabilir. F.Almanya'daki Türk gençlerinin kaçta kaç Alman toplumuyla haşır neşir acaba?

Söz konusu genç, bir edebiyatçı toplumu taşıyorsa içinde, iki toplumun da, iki edebiyatın da dışında kalan bir anladım, bir görüş geliştirir; bu yeni dili ustalıklarla yaratarak iki toplumdan da edebiyatçı bir öç alır. Ama önce, başeğici bir anlatımla başkaldırıcı bir edebiyat yapılmayacağını kavraması gerekir. Entegrasyon tablosunda sunulan mutluluk, asimilasyon olabilir bal gibi. Kökü kurutmak da dili kurutmaktan başlar.

F.Almanya'yı elimle koymuş gibi demiştim ya. Kendimi sık sık evimde hissetmenin de payı var bu karmaşık duyguda. Yatak odalarını paylaştığım iki gencecik arkadaş—biri su kaplumbağalarına düşkün, öteki anılarına—bana evlerini açan, özenli sofralar hazırlayan aydın dostlar, geceyarısı, yorgunluktan konuşmanın en canalıcı yerinde uyuyup kalmama göz yumanlar, bir lokantada eski İstanbul kültüründen mavi-yeşil içkiler ya da bir evde koltuktan kavak seyretme keyfini sunanlar, bir Rum lokantasında Platters kaseti dinletenler, üşüdüğümde paltolarını Macarca armağan edenler, Ermenice dolma saranlar, daha da ileri gidip kınışmış buluzumu çaktırmadan yıkayan ve ütileyenler, bir metroda gördükleri yüzde yüzçizgilerimi özleyenler...

Onların hepsi "Türkçe" yaşıyor. ●

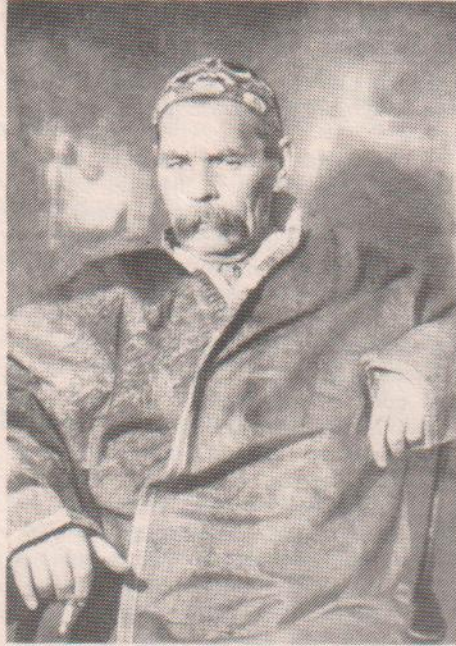
Doğumunun 120. Yıldönümünde Sınıfın Gözü, Kulağı ve Sesi: Maksim Gorki

Hüseyin AKDEMİR

Maksim Gorki tam 120 yaşında. 28 Mart 1868'de Volga nehri kıyısında Nisnhiy Novgorod bugünkü adıyla Gorki'de doğdu. Asıl adı Aleksey Maksimoviç Peşkov olan Gorki, daha sonra ülkesini gezip, insanların içinde bulunduğu yoksulluk ve sefaleti ve kendisinin çocukluğunda ve gençliğinde yaşadığı zor yaşam koşullarından etkilenerek Türkçede "Acı" anlamına gelen Gorki adını aldı. Gorki henüz küçük bir çocukken babasını kaybeder, annesi de Gorki'ye ekonomik sıkıntılar yüzünden bakacak durumda değildir. Bu yüzden onu büyükbabasına bırakır. Çocukluğunun on yılını büyükbabasının yanında geçirir. On bir yaşındayken Volga üzerinde çalışan yük ve yolcu gemilerinden birinde iş bulup çalışmaya başlar. Böylece ülkesinin birçok yerini ve insanlarını gezip öğrenir, onlarla konuşur, dillerini öğrenir. Gezip gördüklerini daha sonra Otobiyografik yapıtları olan "Çocukluğum, yabancı insanlar arasında, (Türkçeye -Ekmeğimi Kazanırken- başlığı ile çevrilmiş) ve Benim Üniversitelerim" de anlatır. Ülkeyi gezip öğrenmesinden sonra halk okullarında eğitmen olma isteğinin suya düşmesi, intihar etme girişimlerine kadar varan olaylardan sonra kendine bir yol çizmeye karar verir. Yazmak...! Yazmak ve bununla geçimini sağlamak. Gazetelerde, dergilerde yavaş yavaş adı duyulmaya başlar. Küçük insanların yaşamlarını anlattığı öykülerinden ilki olan "Makar Çudra"yı "Kafkas" adlı bir Tiflis gazetesinde yayınlanır. Sosyalist görüşleri ve bunları işçiler arasında yaymak suçundan 1898'de tutuklanır ve yine Tiflis'te hapse atılır. Hapiste olduğu sürece daha bir politize olur ve hemen o yılların ardından "Yaz Misafirleri" adlı tiyatro eseri sahneye konur ve büyük yankılar uyandırır.

Makar Çudra" ile başlayan öykücülüğü ile Gorki, Rusya'nın alt tabaka insanlarını, zor koşullarda çalışan işçilerini toplum dışı kalmış insanlarını anlatır. Kendinden önce de birçok devrimci-demokrat Rus yazarınca ele alınan bu konuların Gorki'nin elinde başkalaşmasının nedeni, onun diğer kimi demokrat yazarlar gibi toplumu anlatırken edilgen kalmaması, yaşamın yeni olanaklarını gözler önüne sermesidir.

Toplumcu gerçekçiliğe geçiş sürecinin belirgin örnekleri olan "Foma Gordoyev" (1899) ve "Üç Kişi" (1900) romanlarında Gorki, Rus burjuvazisinin tipik karakterlerini çözümleme yoluna gider. Gerçekte, Gorki'nin hemen tüm

"Ben sahneye biraz güneş
getirmek istedim, sevimli bir güneş,
Rus güneşi gibi, çok yakıcı olmayan,
ama herşeyi seven, kucaklayan bir güneş"

Maksim Gorki

1900, Stanislavsky'ye Mektup'tan

yapıtlarında göze çarpan önemli özellik varolan koşullar ile kişilerin toplumsal koşulları arasındaki çatışmalarıdır. Doğal olarak da Gorki, romanlarında yarattığı olumlu tiplerle, toplumsal çarpıklıklara kendi eğilimlerine göre yön vermeyi amaçlamaktadır. "Foma Gordoyev" romanının kahramanı bir taşra tüccarıdır ve Foma Gordoyev, kendi sınıfının çöküşünü gözlemleyebilmekte ve bunun bunalımını yaşamaktadır.

1905 yılında Çar'ın polislerinin ilk defa ayaklanan işçilerin üzerine ateş açmaları olaylarında yakalananlar arasında Lenin ile iyi ilişkileri olduğu bilinen Gorki de vardır. Tutuklanıp hapse atılması içerde ve dışarda büyük tepki ve protestolara neden olur. Olay bütün dünyada kınanır. Kısa bir süre sonra serbest bırakılır ve karısıyla birlikte 1905'de önce Amerika'ya daha sonra yedi yıllık sürgün hayatı yaşayacağı Neapel'a (İtalya) 1906'nın sonbaharında gelir. Ve burada Capri adasında yedi yıllık sürgün hayatı sırasında o ünlü "Ana" romanını yazar. (1907)

"Ana" romanını yazmasıyla Mak-

sim Gorki'nin yaratıcılığında yeni bir dönem ortaya çıkmaktadır. "Ana" romanı, iki büyük dönem olan eleştirel gerçekçilik ve toplumcu gerçekçilik dönemleri arasındaki geçiş gösteren en belirgin romanlardan biridir. Gorki'yi çağdaşları da dahil olmak üzere tüm eleştirel gerçekçilerden ayıran en önemli özelliği de bu romanla ortaya çıkmaktadır. "Ana" romanı, kendi istemine göre dünyayı biçimlendiren ve geliştiren bireyi ele alan ilk roman örneğidir. 1921'de sağlığının kötüye gitmesi yüzünden ikinci bir kez yurtdışına gider. 1934'de oğlu Maksim'in genç yaşta ölmesi onu daha da üzer ve hastalığının ilerlemesine neden olur. Maksim Gorki 1936'da Moskova'da öldü ve Kremlin'in yakınlarında gömüldü.

"Benim için insan kutsaldır!" diyen Gorki, yazarlar için de: "Bir yazar, kendi sınıfının gözü, kulağı ve sesi olmalıdır, savaşırken, gülerken, ağlarken, acı çekerken hep sınıfının yanında olmalıdır." diyor.

Gorki, 1925 yılında başlattığı ve yaşamının son günlerine kadar üzerinde çalıştığı "Klim Samgin'in Yaşamı" adlı en önemli romanında, insanın küçük burjuva dünya görüşü ile bozulmasını ve bu bozulmanın insan üzerindeki etkisini incelemiştir. Yapıtın başlıca kahramanı, 1917 yılına kadar bireyci bir yaşantı örneği veren Avukat Klim Samgin'dir. Gorki bu romanında hemen hemen 19. yüzyılın tüm romanlarında işlenen bir konuyu başka bir bakış açısı içinde yeniden ele almıştır. Robin Hood maskesi adı altında, yoksulların ve halkın gözünü budaktan esirgemeyen koruyucusu görünümünde olan Klim Samgin, gerçekte zenginlere sırtını dayamış varlıklı bir avukattır. Bütün toplumsal devinimlerde kendine özgü önlemlerini almıştır. Bunu da herkesle, her kitlenin temsilcileriyle dostluk kurmakla sağlamıştır. Herkesin dostu gibi görünür, ama gerçekte kimse-nin dostu değildir. Her ortama uyabilme yeteneği olan bu uzlaşmacı avukattan, bütün küçük burjuva ideolojisinin insan dışılığı yansır. Klim Samgin tam çağının adamıdır ve bu tiplemenin dışında bir kişilikte olabilmek dönemin erdemli davranışlarından. Çıkarıcı ve kaypak Klim Samgin, 20. yüzyılın kokuşmaya başlayan ideolojisinin bir ürünüdür ve yazarının kalemi dışında da yaşamaktadır.

Doğumunun 120. ve ölümünün 52.. yılında büyük devrimci yazar Maksim Gorki'yi saygıyla anıyoruz. ●

Sorunlarımızın Nedenleri Kültürel-Politik ya da İdeolojik Değil; Biyolojik...

Serol TEBER

De ki: Size Allah katında şiddetli bir azap göreceklere haber vereyim mi? Onlar Allahın lanetlediği, gazap ettiği ve bazılarını maymunlar, domuzlar kılığına soktuğu kimselerdir... (Kuran, El-Maide Suresi, 65. Ayet)

Bazı yazılardaki mantıksal yapılar ya da karşılaşmalardaki konuşmalar, hareketler giderek anlaşılması zor boyutlara uzanmaya başladı. Önceleri, bunların nedenlerini çözümlenmede zorluk çeker, "ne yapalım, insan-insana benzemez" diye düşünürdük. An-cak, son zamanlarda bu "benzememenin" diyalektiğinin mantıksal boyutları daha da düşündürücü olmaya başladı. Kuşkusuz, okuduklarımızdan yaptığımız çıkarsamalarındaki figürlerin ya da karşıımızdakilerin kimi girinti ve çıkıntılarını insanı anımsatıyordu; ama ayrıcalıklar daha başka boyutlara uzanıyor; nitel çelişkiler içeriyordu. Sonra, bunun kategorik bir farklılık olabileceği düşüncesi gelişti. Ve temeldeki çeşitli tartışmaların gerçek nedenlerinin hiç de sanıldığı gibi, kültürel-politik ve ya ideolojik farklılıklardan, ya da "Hamlet'gillerde" olduğu gibi, "to be or not to be" türünden ve de bizler için pek de önemli ve güncel olmayan sorunlardan kaynaklanmayıp, düpedüz evrimsel-biyolojik ayrıcalıklardan geldiği kanısı doğdu. Ve böylece sorunların ardındaki gizleri daha bir aydınlandı... Ve bizlerin kimi tartışmalarının insan-insana diyalog kurma arayışından çıkıp, insan-maymun mücadelesine dönüştüğü gerçeği açıklığa kavuştu...

Tüm Doğru-düzenlerinde olduğu gibi, tarihin trenini kaçırarak toplulukların üyelerinin dünyada olup-bitenleri az biraz gerilerden ya da tümüyle gölgeliklerden seyretmek zorunda kaldıkları hep bilinir. Ayrıca, böylesi topluluklarda pek çok olayın-reaksiyonun, hem gelişim ve hem de çözülme-gerileme süreçlerinin aynı zaman dilimleri içinde gözlenmesi olasıdır. Bu bağlamda, örneğin, tarihe girmekte, onun akış yönünü, özcesi "gideni ve gelmekte olanı" anlamakta direnen, bilimsel teknik devrim dönemini de mezopotamya mantığı, bilgi düzeyi ve ahlakıyla geçiştirmeye çalışan pek çok türdeşimiz bir yandan insanlaşma ve bir yandan da maymunlaşma sürecini kendi bilinçlerinde ve biyolojik yapılarında duyumsamak ve hatta bu gerçeği, zamanla, neredeyse çıplak bedenlerinde gözlemek durumunda kaldıkları bilinir.

Belki biraz imgelem-soyutlama olanaklarını zorlamayı gerektirir, fakat ger-

çekte anlaşılacak kadar da zor bir şey değildir bu. Ayrıca, yukarıda anımsattığım Kuran suresi, bu durumun Tanrı katında da çok öncelerden beri bilindiğini ve de onaylandığını kanıtlar...

İlk başlangıçta kimilerimize biraz karmaşık gibi görünen bu olayı biraz daha somutlarsak: Belli evrim aşamalarında, insanlaşma sürecini izlerken, gene aynı gelişmenin değişik bir aşamasında maymunlaşma dönemini de gözlemek olasıdır. Ve bu gelişmeler, çok kez ya üst-üste çakışırlar, ya da birlikte sürerler. Her an değişen bu muhteşem-devingen süreç, gerçekte trajik olduğu kadar, doğanın diyalektiğini kanıtlaması bakımından da son kerte öğretici bir olaydır...

Genelde, insanın, toplumsal varlık olarak evrimleştiği sıklıkla savunulur da, yaşamı ciddiye almayanların ve buna uygun asgari insanı bilgiyle kendini donatmakta direnenlerin, günün birinde yeniden maymunlaşacakları kolayına kabul edilmez. Ayrıca, bunun başlangıç aşamalarında, kılların çıkması, kuyruğun uzaması, vb. gibi biçimsel değişimler gerekmez. Maymunlaşma ilk kez beyinde ve gözlerde başlar. Beyin büzülür, alıp darlaşır, gözler matlaşır. Ve sonunda ortaya öylesine bir kişilik, ya da daha doğru bir söylemeyle, kişiliksizlikler çıkar ki, artık bunun biyolojik düzeyde bile "insan" olduğunu söylemek olanaksızlaşır.

Tarihsel gelişmelere karşı direnen herkesi böylesi bir değişim beklemektedir. Bundan kaçınmak son kerte zordur. İnsanı-hemcinslerini aldatmak kolay, tarihi kandırmak zordur... Örneğin, kim ki, küçük çıkar hesapları için aklara kara, karalara ak demeye; "bakıcısını" gördüğü yerde hazırola geçirip, bildiği-güvendiği, o zamana değin savunduğu tüm doğruları-güzellikleri, tüm anılarını, insanı insan yapan nitelikleri yadsımayaya ve yaşamın en temel doğrularına tosvurmaya başlarsa, eh artık onun kıllanmasını, kuyruğunun uzamasını ve ormanlara doğru yollanmasını kimse önleyemez...

Yakın tarihimizin çeşitli dönemlerinde böylesi pek çok türdaşı evrim sürecinin gerilerine, ormanların derinliklerine doğru uğurlamak zorunda kalmıştık. O zamanlar hep anımsanır. Ağaçlar, dallar silme dolmuştu...

Ancak, şimdi ortalık biraz ağarmaya, aydınlanmaya başladı. Ve bu eski türdeşlarımızın bir kesimi de, fırsattır deyip, başlarını ormandan dışarıya uzatmaya başladılar. Kimi kez dört-ayak yü-

rüyüşün getirdiği çevik hareketlerle, kimi zaman arka ayakların üzerinde yürümeye öykünen insanların hantallığı içinde gözlerinin "Yeni düşüncenin", "açıklığın" aydınlığına alıştırmaya ve yeneden her kılığa girmeye hazır olmanın getirdiği bir kılıksızlık içinde, kişilik almışatımlarının yapıldığı pazar yerlerine doğru yollanıyorlar... Yüzlerinden, gözlerinden, ışıktan-aydınlıktan-yenilikten nefret fışkırıyor. Üstlerine-başlarına do-laştıkları, konakladıkları yerlerin leşgünnük-gülsuyu ve dışkı kokusu sinmiş...

Tarih bunlara yeni bir şans verir mi? Bilinmez. Bu tarihin ve de tarihçilerin sorunu olsun.

Fakat şimdiye kadarki deney verilerinin uzantısında, her insan malzemesinden insan olmadığını gördük...

Bunların son umutları gene de ihtiyar Darwin'de. Anlaşılır bir şey bu...

Kuşkusuz, Darwin'in kuramı, geçerliliğini bugün de korumaktadır. Fakat anımsanacağı gibi, orada, genel olarak evrim süreci tanımlanır. Yoksa, Darwin, hiç bir zaman, tüm maymunların, günün birinde, mutlaka insan olacaklarının garantisini vermez...

Son Uyarı

Eğer bırakmazsak
küçük
günlük dertlerimizle
ve umutlarımızla
sevgimizle
korkularımızla
hüznümüzle
hasretimizle
uğraşmayı
bu dünya batacak

ve bıraktığımızda
küçük
günlük dertlerimizle
ve umutlarımızla
sevgimizle
korkularımızla
hüznümüzle
hasretimizle
uğraşmayı
bu dünya batmış olacak

Erich FRIED
Türkçesi: Cemil FUAT

Bertold Brecht (1898-1956) »Glottz nicht so romantisch«

Eleonore MEYER-LINK

*Ich bin ein Stückeschreiber. Ich zeige
Was ich gesehen habe. Auf den Menschenmärkten
Habe ich gesehen, wie der Mensch gehandelt wird. Das
Zeige ich, der Stückeschreiber.*

*Wie sie zueinander ins Zimmer treten mit Plänen
Oder mit Gummiknüppeln oder mit Geld
Wie sie auf den Straßen stehen und warten
Wie sie einander Fallen bereiten
Voller Hoffnung
Wie sie verabredungen treffen
Wie sie einander aufhängen
Wie sie sich lieben
Wie sie die Beute verteidigen
Wie sie essen
Das zeige ich.*

*Die Worte, die sie einander zurufen, berichte ich.
Was die Mutter dem Sohn sagt
Was der Unternehmer dem Unternommenen befiehlt
Was die Frau dem Manne antwortet.
Alle die bitteren Worte, alle die herrischen
Die flehenden, die mißverständlichen
Die lügnerischen, die unwissenden
Die schönen, die verletzenden
Alle berichte ich.*

Schon seit 1914/15 veröffentlichte B.B. Verse und Prosa bei den »Augsburger Neusten Nachrichten«, ebenso schrieb er Literatur- und Theaterkritiken. Im August 1914 erschienen »Notizen unserer Zeit«.

B.B. versuchte durch ein Medizinstudium nicht in den Krieg zu müssen, er wurde trotzdem Soldat. Im Augsburger Seuchenlazarett diente er als Sanitäter. 1918 schrieb er die »Legende vom toten Soldaten«

*Und als der Krieg im vierten Lenz
keinen Ausblick auf Frieden bot
Da zog der Soldat seine Konsequenz
und starb dem Heldentod*

und dieser Soldat durfte aber nicht sterben, er mußte weiterkämpfen für Kaiser und Vaterland. »Wirklich, ich lebe ins finsternen Zeiten«. B.B. experimentierte. Das Experiment war seine Leidenschaft. Er machte neue Versuche, dem Publikum seine innere Welt auf immer andere Art sichtbar zu machen. Er nannte seine Dramen »Versuche«. In seinen »Versuchen« beweist er die Menschlichkeit der Unmenschlichkeit. Die Verletzliche Seele gesteht Ratlosigkeit. Brecht selber hielt alles, was er geschaffen hatte, für ein Vorläufiges. Ein Überdenker in Spürungen. Ihm ist aber voll Bewußt, nichts zu wissen und bereit, von anderen zu lernen, z.B.: aus orientl. Mythen (Baal) mittelalt. Historie (Galilei und Johanna der Schlachthöfe) zeitgesehene Barbarai (Arturo Ui und Furcht und Elend des Dritten Reiches), ind. Mytologie etc.

Brecht griff alle Stoffe auf, die ihm reizvoll erschienen, arbeitete daran, modelte um, verwandelte Vorladen, nannte sie »Lehrstücke« und gestaltete sie, bis er zufrieden war. Er schrieb für die Zuhörer. Seine Sprache war/ist volkstümlich, verständlich. Niemals vulgär oder ordinär. Volks-Fern nannte er die Sprache von George, Rilke oder Hoffmannsthal. G.Büchner lehnte er an. Sein großes Vorbild war ebenso F.Wedekind. Grell und voll Lust sollte seine Sprache sein. B.B. arbeitete, um seine Sprache zu finden. Um Sprachwen-

Brecht beim Verhör während der Ermittlungen in der Mc.Carthy Ära in Amerika.

dungen gab es oft Streitereien mit seinen Mitarbeitern. Um Regeln kümmerte er sich nicht. Sein berühmter Satz war: »Ego, poeta Germanus, supra Grammaticos sto« (Ich, ein deutscher Dichter, stehe über den Grammatikern). Brecht ist kein Sprachmeister — Brecht ist ein Sprach-Schöpfer.

Der Blumengarten

*Am See, tief zwischen Tann und Silberpappel
Beschirmt von Mauer und Gesträuch ein Garten
So weise angelegt mit monatlichen Blumen
Das er vom März bis zum Oktober blüht.
Hier, in der Früh, nicht allzu häufig, sitz ich
Und wünsche mir, auch ich mög allezeit
in den verschiedenen Wettern, guten, schlechten
Dies und jenes angenehme zeigen.*

Eisen

*Im Traum heute nacht
Sah ich einen großen Sturm.
Ins Baugerüst griff er
Den Bauschragen riß er
Den eisernen, abwärts.
Doch was da aus Holz war
Bog sich und blieb.*

Der Rauch

*Das kleine Haus unter Bäumen am See
Von Dach steigt Rauch
Fehlte er
Wie trostlos dann wären
Haus, Bäume und See.*

1934 = der mut, die Wahrheit zu schreiben.

Fünf Schwierigkeiten bei Schreiben der 5. Wahrheit

Wer Heute die Lüge und Unwissenheit bekämpfen und die Wahrheit schreiben will, hat zumindest 5 Schwierigkeiten zu überwinden. Er muß den Mut haben, die Wahrheit zu schreiben, obwohl sie allenthalben unterdrückt wird; Die Klugheit, sie zu erkennen, obwohl sie allenthalben verhüllt wird; die Kunst sie handhabbar zu machen als eine Waffe; das Urteil, jene auszuwählen, in deren Händen sie wirksam wird; die List,

sie unter diesen zu verbreiten. Diese Schwierigkeiten sind groß für die unter dem Faschismus Schreibenden, sie bestehen aber auch für die, welche verjagt wurden oder geflohen sind, ja sogar für solche die in den Ländern der bürgerlichen Freiheit schreiben.

Zusammenfassung

Die große Wahrheit unseres Zeitalters (mit deren Erkenntnis noch nicht gedient ist, ohne deren Erkenntnis aber keine andere Wahrheit von Belang gefunden werden kann) ist es, daß unserer Erde in Barbarei versinkt, weil die Eigentumsverhältnisse an den Produktionsmitteln mit Gewalt festgehalten werden. Was nützt es da, etwas Mutiges zu schreiben, aus dem hervorgeht, daß der Zustand, in dem wir versinken, ein barbarischer ist (was Wahr ist), wenn nicht klar ist, warum wir in diesen Zustand geraten? Wir müssen sagen, daß Gefoltert wird, weil die Eigentumsverhältnisse bleiben sollen. Freilich, wenn wir dies sagen, verlieren wir viele Freunde, die gegen das Foltern sind, weil sie glauben, die Eigentumsverhältnisse könnten auch ohne Foltern aufrechterhalten bleiben (was unwahr ist).

Wir müssen die Wahrheit über die barbarischen Zustände

in unserem Land sagen, daß das getan werden kann, was sie zum Verschwinden bringt, nämlich das, wodurch die Eigentumsverhältnisse geändert werden.

Wir müssen es ferner denen sagen, die unter den Eigentumsverhältnissen am meisten leiden, an ihrer Abänderung das meiste Interesse haben, die Arbeitern und denen, die wir ihnen als Bundesgenossen zuführen können, weil sie eigentlich auch kein Eigentum an Produktionsmitteln besitzen, wenn sie auch an dem Gewinn beteiligt sind.

Und wir müssen fünftens mit List vorgehen.

Und alle diese 5 Schwierigkeiten müssen wir zu ein und der selben Zeit lösen, denn wir können die Wahrheit über barbarische Zustände nicht erforschen, ohne an die zu denken, welche darunter leiden, und während wir, immerfort jede Anwendung von Feigheit abschüttelnd, die wahren Zusammenhänge im Hinblick auf die suchen, die bereit sind, ihre Kenntnisse zu benützen, müssen wir auch noch daran denken, ihnen die Wahrheit so zu reichen, daß sie eine Waffe in ihren Händen sein kann, und zugleich so listig, daß diese Überreichung nicht vom Feind entdeckt und verhindert werden kann.

So viel wird verlangt, wenn verlangt wird, der Schriftsteller soll die Wahrheit schreiben.

Sana Geleceğim

Ali Özenç ÇAĞLAR

Sevgili Annem!

Buralarda yine kış bastırdı. Caddeler şırl şırl yağmur. Kaç ay sürer böyle bilinmez. Sonra, ardından, her yanı ak pak eden kar gelir.

Ne tuhaf, böyle havalarda bir grip oluyorum ben. Eski kış gecelerimizi anımsıyorum. Babamın sana olan karşılıksız aşkını anlatışını. Ve sen onun bu deli tutkusundan habersizmişsin, öyle derdin. Komşular dedikodunuzu edermiş durmadan. Fakat çok geçmeden, senin de yüreğinde boyvermeye başlamış sevgi çiçeklerinin en güzelleri. Günden güne daha çok merak eder olmuşsun o genci. Köylüler ise, sertliği ile tanınan dedem için: "Bekçi Besim kızını o oğlana vermez" diyorlarmış. Seninse o zamanlar, belinden aşağıya uzanan koyu kumral saçların, yeşile çalan gözlerin varmış. Köyün güzellerinden sayılırmışsın. Çevre, heyecanla bu temiz aşkı anlatırmış durmadan: "O çocuk bu kızı mutlaka kaçırmalı" derlermiş. Babam ise, güzel sesiyle türkülerin en içlisini senin için yakar, dinleyenleri yaşlara ağlatırmış.

Babam yok bugün oysa. Ölmeden önceki son görüşmemizin ardından tam on yıl geçti. Ya sen anneciğim, seninle de, yaşadığın halde on yıldır görüşemedik. Öyle merak ediyorum ki, anlatamam. "Acaba o koyu yeşili gözleriyle hâlâ canlı, sıcak bakıyor mu?" diyorum. Beni gördüğünde: "Seni, ayağında kısa trıl pantolonun, boynunda asılı kuşlastığınle dolaştığın günlerdeki kadar seviyorum" der mi, diye geçiriyorum içimden.

Konuşmadan, bakışıyla sevgisini anlatan anneciğim. Senin de yüreğin, benimki gibi acı mı üretiyor yıllardır... İnan, yaşımın kırk olmasına aldırmadan, yeniden çocukluğuma dönmek, eteğini çeke çeke, bağ yollarında sürüklenip, düşe kalka oynamak istiyorum. Dizlerine yattığım zamanlardaki gibi, o kuru ellerini gezdirsen yüzümde annem, saçlarımı okşasan.

Anne-oğul, hiç dertleştiğimizi hatırlayamıyorum. Zorunlu olmadan konuşmazdın çünkü. Ama ben anlardım, anlaşırđık seninle... Bir şair: "Annemin yüzünü unuttum" diyordu bir şiirinde. Bense gözaltlarındaki en küçük kırıklıklara değin anımsıyorum seni...

Öylesine özledim ki seni, öylesine sarılasım geliyor ki sana, inan sözcükler yetersiz kalıyor anlatmada.

Yollara, ülkeleri bölen sınırlara, sınır jandarmalarına korkunç hıncım var bu sıra. Onlar olmasa, ülkemize aç kurtlar gibi üşüşen o zebaniler olmasa, çoktan ulaşabilirdim sana; ellerini tutabilir, doya doya öpebilirdim... Hem biliyor musun, torunların boyunca oldu.

İkisi de delikanlı. Geceler boyu seni, köyümüzü anlatıyorum onlara. Kucak dolusu ortak özlemlerimizi taşıyorum durmadan... Kar düştüğünde ovalarımıza, babamın, dolma tüfeğiyle ava çıkışını anlatıyorum... Bir keresinde, kanadı yaralanmış kocaman kazla dönmüştü, anımsıyor musun? Bir hafta boyu kestirmemiştin onu.

Babam, kara kıl heybisiyle elma, portakal getirdi ka-zaya indiğinde. Kadayıf da ısmarlardım ona; unuttuğunda: "Kadayıflar çiçek açmamış oğlum" derdi, gülerek. Leblebilerinse hep kırğını yedik. İrisini zenginler alıyormuş, sen söylüyordun... Hele ilkokula başlarken, renkli elbiselelerinden bozup diktiğin bez çanta, aynı sıcaklığı ile gözlerimin önünde... Delik lastiklerimden su alan ayaklarıma, yaşlarını gizleyerek, için için ağlamıştın bir gün. "Oku da adam ol yavrum, adam ol ki, kurtul bu yoksulluktan" demiştin, dudağın titreyerek. Ben ise, yoksulluğu yenebilmek için gurbetteyim bu gün. Ve sizlerin hasretiyle dolu, yalnızlığımı yaşıyorum yıllardır.

Dileğim, sana layık bir anne evlat olabilmek anne. Yüreği kara duygulardan arınmış, çeliklenen elleriyle, çiçeklenen bir dünyayı taşır gibi. Gözlerine ırmakların, yüreğine sevdaların dolduğu bir oğul... Altın sarısı başaklara püfür püfür esen rüzgar gibi özgür, denizlerce engin olan...

Uçanda can turnalarım
Geçende bizim beldeden
Sesin sesim olur annem
Dönüşümü müjdeliyen

Cemre toprağa düşende
Tohum uyanır uyanmaz
Dilimde türküler yüklü
Sana geleceğim annem...

Sağlıcakla kal anneciğim
Oğlun.

Zakkum Çayı Demlidir, Konumuz Önemlidir

Aydın KARAHASAN

Milletçe süper zekâ bir topluluk olduğumuzdan mıdır? nedir, Avrupalılar artık bizi iyiden iyiye kıskanmaya başladı. Sanat, bilim, sanayi, ticaret, teknoloji, spor, ihracat alanlarında sağladığımız bunca başarıları bir yenisini daha ekledik. Bilim dünyasının yıllardan beri yenemediği o musibet hastalığın kökünü, asil ve necip milletimize mensup bir Türk doktoru zakkumun kökü ile kuruttu.

"Bilâkis bir Türk doktorunun" böyle bir ilacı bulmasını TRT bütün dünyaya duyurdu ise de öteki ajanslar bu başarımızı kıskandıklarından dolayı bu cihanşümül olayı es geçtiler. Böyle büyük bir başarı karşısında katiyen milletçe ne oldum delisi olmamalı, ağırbaşlılığımızı, olgunluğumuzu ve de Türklüğümüzü hele müslümanlığımızı ilelebet muhafaza etmeliyiz.

Avrupalılar şu anda sanatçı ve bilim adamlarımızın karşısına tek bir sanat adamı çıkaramamanın sıkıntısını çekiyorlar ama bize sanatçı ve bilim adamlarımız fazla geldiğinden, Türkiye'nin istiap haddi de bu kadar sanatçı ve bilim adamını bir arada barındıramayacağından epeyini ihraç etmeye başladık. Şanlı tarihimizin derinliklerinden gelen bu üstün yetenekli geleneğimiz karşısında Avrupalılar kıskançlıklarından çatlamasınlar da ne yapsınlar? Bizi böylesine kıskanmaları yüzünden değil midir ki yedi düvel birleşip vize uygulamaya başladılar? Biz de yüce Allahımıza dua edip, bize vize koyanların mahkemelerinde onları dava edelim. Amin!

Zaten şanlı tarihimiz de gösteriyor ki. "Bilen bilir biz kimiz/ Beş bin yıllık milletiz!" Ara sıra da iletiz ama bakmayın siz cahilliğimize, biz aslında âlim bir ümmetiz.

Tarihimizi bir parça karıştırdığımızda görürüz ki, icatlar ve keşiflerle doludur; mübarek kitabımız da doğruluğun yoludur ve de Türk milleti uludur, cümlemiz Allahın kuldur, münafıklar Moskova'nın beşinci koludur, tuttuğumuz yol İslamın nurlu yoludur. İlim, irfan oradadır. Her ne kadar elektriği ampule Edison uyguladı diye kefereler iddia ediyorlarsa da bu aslında elektriği ampule ilk uygulayan Tepedelenli Ziyaeddin Paşa'dır. O da ne yazık ki yedi düvelin elinde maşadır. Bu nedenle elektrik ampulleri tepemizde asılır. Ziyaeddin Paşa da bu icadı yüzünden kasıldıkça kasılır.

Siz, emme basma tulumbayı, bileşik kaplar nazariyesini Pascal'ın mı buldu-

ğunu sanıyorsunuz? Öyle sanıyorsanız aldaniyorsunuz!.. Hayır, emme basma tulumbanın ilk mucidi tulumba tatlısını icad eden Kavanoz Rüştü Paşa'nın kayınçosu kuyucu Murad Paşa'dır. Bütün kuyuları yüz bin civarında olduğu söylenen insan kellelerini uçurarak doldurmuş, kan tazyikinden de tansiyonun ilk verilerini bulmuştur.

Uçak ta keferenin işi değildir. Monogolier biraderler balonu uçurmadan evvel Hezerfen Ahmed Çelebi "kaz uçar da laz uçmaz mı?" diyen Of'lu Temel'den ilham alarak Galata Kulesi'nden kendini ya Allah diye koyverdiği gibi kendini Üsküdar'da bulmuştur. Her ne kadar ciddi, gayriciddi Avrupa ansiklopedilerinde böyle bir uçuşla ilgili tek satır bile yoksa da yukarıda da değindiğimiz gibi bu kefereler bizi kıskandıklarından ulemamızı kitaplarına almıyorlar. Almazlarsa almasınlar kitaplarına... Bizim kitabımız bize yeter. Orada her şey var: İlim, bilim, zenaat, fen!..

Lâgari Hasan Çelebi de ilk füzeyi yapan, gayet dini muhkem olup allaha tapan âlimlerimizdendir. 50 okka barut macunundan 7 kollu bir fişek imal ederek ilk füzeyi yapan âlim o idi. Lâgari Hasan Efendi, Dördüncü Sultan Murad'a: "Padişahım, seni allaha emanet ediyorum, ben de semada Hz. İsa ile konuşmaya gidiyorum" diyerek füzeyi ateşlediği gibi Sarayburnu sırtlarından cumbadak denize düşüp boğulmasına ramak kalmışken levend yüzücülerimiz yetişip Lâgari Hasan Efendi'yi kurtardılar. Bu ilk füze denemesini de keferelerin kitapları yazmıyor. Ne de olsa bize karşı önyargıları var. Onların kitapları yazmıyor ama Tercüman'ın köşe yazarı Yılmaz Öztuna'nın "Tarihi"nde yazıyor. İnanmayanlar oraya baksın. Zaten bir zamanlar Genel Kurmay Başkanı Cemal Tural Paşa Amerikalılarla Rusların olimpiyatlarda yarışır gibi ha bire göğe füze fırlatmaları karşısında "Ay'a biz de gideriz" demişti de milleti şaşırtmıştı. Gazeteciler hemen etrafını çevirmişler, "Aman paşam, Bakırköy'den Kadıköy'e gide-miyoruz, Ay'a nasıl gideceğiz?" diye soru yağmuruna tutmuşlardı paşayı. O, Türk milletinin iman kudretine ve de damarlarındaki asil kanına güvendiği için bu konuda tereddüdü olmadığını söylemişti. O sıralarda Karadenizli bir bilginimiz de uluslararası feza çalışmalarını komisyonundaki araştırmaları nedeniyle Avrupa'da bulunuyordu. Avrupa'lı gazeteciler hemen Karadenizli bilginimizin etrafını sarmışlar, Cemal

Tural Paşa'nın bu niyetine karşı ne düşündüğünü sormuşlardı. O da "Ay'a gitmek de iş mi? Ben buraya Güneş'e gitme pirocemuzi açıklamaya celdum" diye cevap vermişti. Bu cevap karşısında büsbütün şaşırان Avrupalı gazeteciler "Hadi Ay'a gitme niyetinizi anladık, Güneş'e nasıl gideceksiniz? Yakar, kavurur sizi" demişlerdi de süper zekâ bilginimiz: "Ha bu Türk milletunun içinde Laz milleti olmasa idi ha bunlar büsbütün ayvayı yemişler idi. Onlar bilakis Türk milleti olarak her güçlüğün çaresini meşruiyet sınırları içinde bulurlarsa da, biz bilâkis Laz milleti ve de bilginleri olarak nar-ı güneşe gider iken yanmamanın çaresini de pulduk. Gece serunlukta yola koyulacağız" diye cevaplamış, Avrupalı gazetecilerin bu eblehçe sorularını su alan geminin deliğini zift ve üstüğü ile tıkar gibi ağızlarına tıkamıştı. Gerçi o günden bu güne dek Ay'a gidemedikse de Ortak Pazar'a girmeye kati karar verdik. Şimdi komünistler için için "Nasil olur, Ortak Pazar'a gitmek çarşamba pazarına gitmek kadar kolay mıdır?" diye münafıkça sual ederlerse de atalarımızdan kuvvet, devletimizden uhuvvet, asil milletimizden mürvet evvel Allah sonra peygamber efendimizin izniyle ve de aruz vezniyle Türk-İslam halitasından meydana gelen kültürümüzü de yanımıza katarak, cihan pehlivanları gibi nara atarak bir zamanlar Viyana kapılarını nasıl zorladysak şimdi de AT'nin kapılarını zorlar, açmazlarsa önce iyilikle "Açıl susam açıl!" der, daha da olmazsa o kapıları çatır çatır kırar, Kunuri'de düşman çemberini yarar gibi keferelerin çemberini yapıp öylece AT'ye gireriz. Sonra dedelerimizin AT'a binme becerileri karşısında AT'ye girmek de nedir ki? AT'a binmek mi zor, AT'a girmek mi? Münafıklar versinler bakalım cevabını...

Neyse biz bunları şimdi bir tarafa bırakalım, icat ve keşiflerimizi bilimyenlere anlatalım, edebiyat ve sanatımızı dünyaya tanıtalım:

Her ne kadar ortaokul fizik kitaplarında termometrenin mucidi Toriçelli diye yazıyorsa da ders kitaplarımızı masonlarla tosunlar hazırladıklarından milli eğitimimizi çarpıtıyorlar ve de büyük bilgin Terelelli Hüseyin Paşa'nın icad ettiği termometreyi yakın bir isim benzerliğinden Toriçelli'ye yıkıyorlar. Bilimi bu kadar çarpıtmak olmaz! Bir gün Allah da onları çarpar. Zaten bilim tarihi de, sanat tarihi de yeniden yazılacak, kefereler sahte bilginlerin o yeni yazı-

lacak kitaplarda kökleri kazınacak, ulemamıza iade-i itibar sağlanacaktır.

Evet, ne diyorduk? İcad ve keşiflerimize devam ediyorduk:

Topkapı sarayındaki aşüre kazanlarından ilham alarak buhar kazanlarını yapan ve bunlardan ilk defa olarak buhar enerjisini hareket enerjisine çeviren Buhurdan Burhan Paşa ile hareketi berekete çeviren Daltaban Mustafa Paşa, eğrilerin doğrulara olan münasebetlerini bulan Eğriboyunlu Hamza Paşa, işkence aletlerini geliştirmekle ün salan Tırnak-söken İbrahim Paşa, Papin tenceresini Papin'den önce bulan Kavanoz Rüştü Paşa, roketlerin iniş ve çıkış hızlarını ilk defa kompütürlerden önce parmak hesabıyla hesaplayan ve ebce hesabıyla da sağlamlasını yapan Zembilli Ali Efendi ile ışınların yansıma kurallarını hesap eden Tabaniyassı Mehmet Paşa; tanjan, kotojan, Korkusuz Jan, Korkunç Ivan gibi hem matematiğin hem de tarihin ünlü deyim ve kişilerinden hiç de geride kalmayan yedi-sekiz Hasan Paşa; kuvvetli nefesi, davudi sesi, püsküllü fesi ile e-cinnileri iyileştiren üfürükçü Cinci Hoca; göbeğe yazdığı süllüs, talik, nesih, küfi, reyhani, rik'a yazılarıyla hat sanatımızın had safhasına ulaşmış hattat Yalakçı Hacı Halil Paşa; bediiyyat ilminin tenasüp hesaplarını bulan Harem Ağası Hadım Süleyman Paşa; mutfağımızı dünyaya tanıtan, etlisinden sütlüsüne, tuzludan tatlısına kadar binbir yemek çeşidinin unutulmaz mucidi tatlıcı Şekerpare Ahmed Paşa gibi nice kadim alimlerimizin yanında biraz da bugünkü başarılarımıza değinelim. Bugünkü başarılarımıza değinmeden önce eski paşalarımıza bunca keşif ve icatlarından dolayı şükranlarımızı da arz edelim. Onun için bütün cadde ve sokak adlarımız paşa adlarıyla doludur. Avrupa şehirlerini gezenler bilir. Oralarda cadde ve sokaklara çoğunluk bilginlerin, edebiyatçıların, ressamların, müzisyenlerin adları verilir. Albert Einstein Str., Karl-Marx-Allee, Schiller Str., Goethe Str., Rue de Balzac, Avenue de Victor Hugo, Boulevard de Saint-Exupery vs. Bizim uluslararası bütün bilginler, edebiyatçıları, ressamları hep paşa olduklarından caddelerimizle sokaklarımızın adları (töybe, sokakların değil; paşalık gibi koskoca bir ünvan sokak gibi dapparacak geçitlere verilir mi hiç?) hep paşalarla anılır; bunu bilmeyen yanılır. İşte bir kaç örnek: Emin Ali Paşa Caddesi, Fevzi Paşa Bulvarı, Talat Paşa Meydanı, Enver Paşa Parkı, Süreyya Paşa Senatoryumu vs.

Bir ilericî belediye başkanı Ankara'da bir-iki sokağa birkaç yazar, ressam adı verecek olduydu da gericiler kızılca kıyameti koparmıştı. Ne demek Orhan Kemal Sokağı, Nazım Hikmet Caddesi? O eski ilericî belediye başkanı da bugünkü gericilerin saflarına katılmış. Ne yaparsınız? Bizde aydının karakteri de bu. Bu da ayrı bir yazı konusu olur.

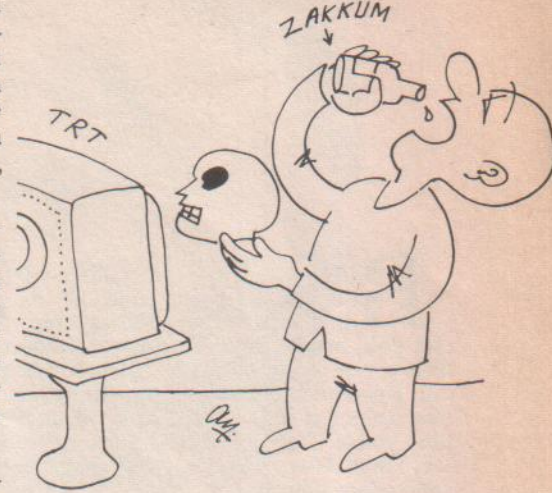
Evet, şimdi gelelim bugünkü başarılarımıza:

Her akşam Avrupa televizyonlarında gördüğümüz spor dünyamızın yüzakı dünya şampiyonlarımız, kefere hakemlerin kallesliğine kurban giden futbol yıldızlarımız, buz pateninde dünyaya parmak ısırtan peri gibi kızlarımızla ne kadar övünsek azdır, milli çalgımız da tabii ki sazdır; bunu anlamayan kazdır, en akıllılarımız Lazdır...

Şimdi gelelim ulemamızdan Dr.Ziya Uzel'in dünyayı Fransız burjuva devrimi ile Rus komünist hareketinden daha şiddetle sarsan, zakkum kökünden yaptığı, kanser denilen canavarı eski cihan pehlivanlarımız gibi tepetakla attığı ilacın icadına, bu ilacın dünyadaki yankılarına ve bu başarıyı dünyaya duyuran TRT'nin habercilik dehasına:

İskender'i Kebir devrinden beri bilinen zakkumu yüzyıllardan beri ilk kez kanser illetine uygulayarak tedavi etmek acaba ulemamızın aklına nereden geldi? Shakespeare'in yarattığı ölümsüz tip Hamlet sahnede bir ara seyircileri hoplatan bir çığlıkla "zakkum, zakkum!" diye bağıırır. Shakespeare yorumcuları Hamlet'in durup dururken "zakkum" diye niye bağırdığını araştırıp dururlar. Meğer Hamlet ulemamıza ipucu vermek istiyormuş ta kimse farkına varmamış. Malum, Danimarka Prensi Hamlet'in babasını öldüren amcası dul kalan annesiyle evlenir. Bu yüzden kanser gibi tedavisi güç psikolojik ve parayonik illet içinde kıvranan çaresiz Hamlet "zakkum, zakkum!" diye bağıırır. Demek ki Hamlet, "Beni tedavi etse etse zakkum gibi zehir zemberek bir bitki tedavi edebilir ancak" demek istiyormuş ama bu bitkiyi o zamanlar ilaca çevirebilecek kadar tebabette ileri olmayan Avrupalılar Dr. Ziya Uzel'in zuhuruna kadar beklemek zorunda kalacaklarmış. Bilimsel araştırmalarda daima sabırlı olmak gerekir. İşte Hamlet'in çığlığından bu yana 500 yıla yakın bir zaman geçti, nihayet bu illete bugün bilâkis bir Türk doktoru tarafından çare bulundu. Dünyadaki yankıları da çok dehşetli oldu.

Dünya ajansları kıskançlıklarından ne kadar gizleseler de haberin bomba gibi patlamasına engel olamadılar. İsviçre, Fransa, İngiltere, Almanya, Belçika, Hollanda, Danimarka (hepsini saymaya ne gerek var, kısaca tüm Avrupa'dan) akın akın kanser hastaları Türkiye'ye akmaya başladı. Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, Avrupa ülkelerine birer mektup yazarak artık fazla kanserli hasta göndermemelerini, böyle giderse dost ve müttefik ülkelere "vize" koymak zorunda kalacağını, böyle bir tedbirin zaten Avrupalıların Türkiye'ye koydukları vize yüzünden dost ülkelerle aramızın büsbütün açılmasına sebep olacağını, buna meydan verilmemesini lisan-ı münasip ile bildirmişlerdir. AIDS'e de bir Türk bilginini çare bulacaktır ama Türk asla ve kat'a AIDS olmadığından şimdilik bu ilaca gerek görülmemiştir. Ne de olsa önce can, sonra canan...

Zaten tebabet dünyasında Karadenizli vatandaşlarımız sayesinde epey buluşumuz vardır. Penisilin'in kendisini değilse de adını dünya tıp literatürüne biz kazandırmadık mı? Bu faydeli ilaç bulduktan sonra ad koyma faslına gelinece aralarında bir türlü anlaşamayan dünya tebabet komisyonu üyeleri bizim Karadenizli delegeye fikrini sorunca: "Zor iş, pen de pilemeyirum, bu ad koyma işinden peni silin" demiş, komisyon üyeleri hep beraber ayağa fırlayıp "Hah, işte (evröka!)" diye sevinç çığlıkları atarak buldukları ilacın adını "Penisilin" koymuşlar. Ad verdiğimiz yalnız Penisilin mi? Güney Amerika'daki Amazon, Türkçe'deki "amma uzun"dan gelmiyor mu? Niyagara "ne yaygara" demek değil mi? Elektrik sözcüğü Türkçe'deki "yalıtrak"tan geliyor mu? Avrupalılar bu sözcüğe boşuna Yunanca deyip durmasınlar... Fransızcadaki güneş demek olan "soleil" (soley) Türkçe'deki "sılay"dan türetilmedi mi? Uzatmaya ne gerek var? İlk insan Türk değil mi?

Ama asıl Karadenizliler, daha doğrusu Lazlardır Türkiye'nin yüzünü güldüren. Geçenlerde Cumhuriyet'te bir liste çıktı, bilmem gözüne iliştirdi mi? Ünlü Karadenizlilerin listesi. İşte birkaç isim:

Bedri Rahmi Eyüboğlu, İsmet Zeki Eyüboğlu, Sebahattin Eyüboğlu, Oktay Rıfat, Oktay Ekşi, Fethi Naci, Sadun Tanju, Bedri Koraman, Orhan Peker, Hamit Görele, Ali Fuat Başgil, Faik Ahmet Barutçu, Halis Özgü, Zeyyad Selimoğlu, Naim Tirali, Vedat Türkali, Mücap Ofluoğlu, Ali Poyrazoğlu, Kadir İnanır, Nebahat Çehre, Müjde Ar, Kanuni Sultan Süleyman, (tabii Cevdet Sunay da), Necmettin Erbakan, Org. Kemal Yamak, Org. Necip Torumtay, Oramiral Kemal Kayacan, Cehver Özden (Kastelli), Lokman Kundakçı, Ziya Kalkavan, Halit Ninat Boztepe, Ziya Hurşit, Topal Osman, Hayrettin Erkmən, Mustafa Suphi, Hasan Saka ve daha birçokları...

Efendim övünmek gibi olmasın ama bu satırların yazarı pendenüz de Karadenizli... Size kim kaldı? ●

Pazar Keyfi

Tayfun DEMİR

BİRLİKTE kayan bir yıldız baktıkta, insana sıcacık dokunuşlar mı dilemedik? Ne çok geçti zaman, öbek öbek tutup bizi savuran. Düşlemedik mi, yıldızı çok, maviyi koyu bir yaz gecesinde uzanıp kumlara birlikte evreni keşfe çıkmayı? Ne çok aktı sular ve biz hep vardık. Kocamandı yüreklerimiz, aldık günle gelen ne varsa. Küçük sevinçlere dudak bükmedik, büyük özlemler nasıl yeşertirdi yoksa. Dokunduk korkusuz, hesapsız, her soluk bir dilek, ürkek, titreyerek dokunduk. Kocamandı yüreklerimiz, ne varsa günle giden, alıkoyduk.

Duvarları beyaz badanalı bahçede ak pak, bir o yana, bir bu yana koşarak, kuşlarla oynayıyordu çocuk. Biz, pazar sabahının keyfinde konyak içiyorduk. Nasıl küçük ve bize yeten bir dünya ve umursamadan kanlı bıçaklı haberleri ve sadece, dört bir yanı amansız tuzaklarda omuzunda binlerce çocuğun geleceği ağır silahıyla azgın suları geçen bir savaşçı kadının diri memelerinde çakılarak, sadece bunu varsayarak pazar keyfinde yaşama takılmak. Bak, sakın ha, bunu bize çok görüyorum sanma. Bir bize mi, azgın suları omuzlarında ağır silahıyla geçen savaşçı kadın, az sonra indirip yükünü, çökecek bir taş, umursamadan korkusunu, kanlı bıçaklı haberlerini dünyanın, umursamadan amansız tuzaklarda soluyuşunu, duvarları beyaz badanalı bahçede pazar keyfinde bizi, tek bizi var sayacak, onu yaşama ve savaşa bağlayan gücü, diri memelerine çakılmışken bizi yakalarken bulacak, yumacak gözlerini, ona da çok görmüyorum bunu.

Süphan'da sakıza çıkmıştık. Tanış kokularla kuşatmıştı Süphan bizi. Bir geven köküne bağlamıştık eşeğimizi. En uzakta göl, taze bir yufka ekmeği gibi tütüyordu. Gavur mezarlığı görünmüyordu. Taravank, sen onu gavur mezarlığı sanıyordun, bense o bizim köy diye diretiyordum. Bir kökten bir köke koşuyorduk. Sakız kesiyor, sakız süzüyorduk. Önce dalga dalga sonra kesiksiz akılamaz uğultularla yıldırımların ve gök taşlarının açtığı ve büyüklükleri bize sınırsız gelen çukurlara dev kayalar akıyordu. Biz, ayaklarımızın altında toprak, koskoca, başı göklerde Süphan, bütün bir ova, fokur fokur kaynayan çaydanlığın üstünde boş bir demlik gibi titreyorduk. O depremi, yıllar ama yıllar sonra, senin Berlin'deki büronda bakım belgelerini doldurmak için gelen ve çocuklarının sayısını bilmeyen, yaşını binlerce yıla ölçmeye kalktığımız Varto'lu adamı tanırken kaçınıcı kez yeniden anımsamış ve ilk kez anlamıştık.

Nasıl da uzun sürüyor, bir depremi bile onlarca yılın ardından ayrımsıyor insan. Böyle mi demiştin sen? Bizi, gizli-den gizliye o yaralı kente inen, ardına düştüğümüz Varto'lu adamın sırdıydı. Parmaklarına takılmıştı gözlerim. Birlikte sevdiğimiz kadın hâlâ uyuyordu. İkimiz de yüreksizdik. Gidemiyorduk odasına. Sen gitarınla giderek daha sert konuşuyordun. Sanki çalmıyor, söylemiyor, öfkeli bir atın sırtında döneniyordun. Kadın uyuyordu. Sen, yeter artık, kalk ve gel diyordun. Ben, senin onu böylesine çağırmanı çekemiyordum. Parmaklarına bakıyordum. Parmakların dehşet devinimlerle, kabarmış bir tavus kuşunu anımsatıyordu. Parmaklarının uykusunda kadına ulaşıyor, onu sarıp sarmalıyordu. Gözlerime bakıyordun. Gözlerinde paylaşma sevincinin kuşku duyulmaz aydınlığı ışığıyordu. Radyo, haberleri yeniden özet olarak veriyordu.

Bir içimlik sardım. Apansız kesildi gitarın sesi. Senin bana gün batımlarında çekilen denizi çağırıştıran sesin kesildi. Korkuyla baktım yüzüne. Yıldırımlar iniyordu gözlerinden yeryüzüne. Uyanacak, bizi öpicüklere, öpicüklere boğacak ve gidecekti kadın. Çocuk bizden uzak, bize komuşa kediye bir şeyler anlatıyordu. Kedi gergin, soluksuz boşluğa yaylar çizecek yuvasını kuran kırlangıcı izliyordu.

Üç yıl aynı evi paylaşmıştık. Üç yıl ayrı yollarda sürdü-rüp uzun yürüyüşü, aynı evde susmuştu. Kitaplarımız, şara-

bımız ve şairi kendi sesinden dinlediğimiz o taş plağımız ortaklığımızın üç görgü tanığıydı. Üç yılın sırlarını sana açacağım, seni birlikte büyük kavgaya çağıracağım gece alıp götürmüşlerdi seni. Ne o gece, ne de ondan sonraki geceler sana ait hiç bir ayrıntıya yer vermedim beynimde. Günler haftalar boyunca evde, sana ve kendime çiçekli sofralar kurdum. Gelmedin. Salıvermediler seni. Sonra gelmiştin, öyle beklenmedik bir anda gelmiştin. Usulca açılmıştı kapı. Seni beklemiyordum. Çocuklara benden başka kimsede anahtar olmadığını söylemiştim. Seni hiç düşünmemiştim. Küçük yuvarlak masamızda toplanmıştık. Çıt çıkmıyordu. Senin sünnet armağanı saatini terlere batarak terlerini sildiğimiz lokmalara bağlıyordum. Soluklar, zaman, bakışlarımız donmuştu. Bütün bir evle birlikte havalanıp, lime lime yerlere çakılmak korku vermiyordu bize. Dünyanın en büyük haksızlığı, küçükten küçük bir hücrede dize gelecekti. Apansız tıkırdamıştı kapı. Benim kımıldamam, işimi bırakmam ölümdü. Silahlıydık hepimiz. Birimiz olsun, bir kez olsun basmamıştı tetiğe. Seni üzerine doğrulmuş üç silahla karşılaşmıştık. Gelip saçlarımı okşadın. Öptün beni. Terlerimi sildin. Sonra, demek bundan alıp götürdüler, sorguladılar beni dedin. Sonra kentin tüm çocukları korkuyla uyanıp ağlayarak ve tüm kuşları birden havalanarak yaşadılar geceyi. Sabah seninle trene bindik. Ve bir daha o kenti görmedik.

Neden sustu gitar, sesin sustu? Berlin'de o binlerce yıl yaşlı adamdan başka Varto'lular yaşıyor mu? Neden uyanmıyor şu kadın? Parmaklarına bakıyorum. Sigaradan olmalı, tütülenmiş uskurmayı andırıyor parmakların. Bak biliyor musun, benim parmaklarım artık hiçbir zaman tuzlu deniz suyunun ve mesinanın mantarlastırdığı görünümleriyle balık ve yosun kokmayacak. Zaten babam hiç inanmadı o balıkları benim tuttuğuma. Annem sonsuz hoşgörüsünden mi ne, çocuk işte, yine denizin bayat bir yerinde atmış oltasını denize dedi. Ben hep kendimi bayat denizlerde balık tutuyordum. Senin parmaklarını durdurman, susman olmaz. Bir sarımlık işte ne çıkar. Kendi derinliklerimize daldık, ne güzellikler bulduk. Korku, öyle, kavradığımız sandığımız her şeyi anlamsız koyup gitti. Hadi, şimdi bize gecenin şarkısını çal. Bırak uyusun kadın. Çocuk koşsun.

Çok uzakta gölde, şimdi biz seninle Bodensee'deyiz, bir insan, kadın mı, erkek mi, düşüyordu, kalkıyordu, bir martı süzülüyordu, ak duvarın ardında, o küçük, bakımlı, koca çitlerle sınırlanmış, güzellik yarışması adayı bahçede yaşlı adam, sularda düşse kalka rüzgara direnmeyi, kendini ona egemen kılmayı öğrenen insanı, dürbününe yerleştiriyordu. Kedi sıkılmıştı çocuktan, çocuk hırçınlaşmıştı. Ben seni, senin gecenin şarkısını söylemeni bekliyor, ak duvara bakıyordum. Bunca zaman duvarı güzel buluşuma, hayır tepkisiz algılayışına şaşıyordum. Suskunluk uzuyor, uzuyordu. Yaşlı adam bize dönmüştü, neden sustuk diye düşünüyor, düşünmüyor soruyordu.

Bizim derin gerçekliğimiz buruk, acı tadlardır. Acılarla düşüp kalktık, acıda, en çok acıda kendimiz olduk, kendimizden olduk. Ne çok geçti zaman, bizi öbek öbek savuran. Savaşçı kadın doğruldu oturduğu taştan, yarım aralık duran kapıdan bahçeye çıktı. Yine öyle diriydi memeleri. İlkini beni öpsün isterdim. O gerindi, günaydın dedi. Sonra kahve doldurdu kendine, sigara sardı, en çok geceyi sevdim, geceyle uyandım, şimdi gidip savaşmalıyım, yine böyle, böyle güneşli bir pazar gününde, sizinle olmak, size doymak isterdim dedi. Çocuk çoktan toplamıştı çantasını, kapıda annesini bekliyordu. Sen sörfünle kumsala çıktın, ben kapatıp dürbünümü eve sığındım.

Yürek Sahanlığı

Akman YÜZBAŞIOĞLU

Bilim-teknik-politika ve ideolojiler "köşeli bir dünya" yarattılar. Belirlemek zorunlu da belirlenmek çok kötü. Ege'nin karşı yakası Yunanistan, berisi biz. Ya balıklar?.. Ne Yunan ne Türk onlar, "Egeli" kimliği taşıyorlar, suyun onlar için sınırı yok. Kumkapı'da oltamızdan kaçan istavrit ertesi gün Atina meyhanelerinde "Uzo" nun yanındadır. Ya biz insanlar!

"Ayağımızın çamuruyla girin evime" dedi Dido Soturiu. Türkiye'den olmak onunla olmaya, o olmaya yetiyordu. Girdik, oturduk. Erik pestili ile rakı, kurabiye ile metaksa hiç yakışmıyordu ama biz ortak kültürümüzü sofraya dikmenin acemiliği içinde birşeylerin tadına varıyorduk. Hep Türkiye'den söz etmek istiyordu.

"Benden Selam Söyle Anadolu'ya" bir nostalji midir yoksa kendi köküne kendi adını vermek hakkını kullanmak mıdır; hangisi olursa olsun, Sturiu Anadolu'dur; Yunanca konuşan bir Anadolu.

"Biz buralı olamadık"... "...ta ki reziztansa kadar" diye Yunanlılığı irdeledi. Hayret!.. Yüzünde 1949'larn, iç savaşın cehennemi yok. Demek ki koskoca antifaşist kültürümüzde Soturiu'nun da imzası varmış. Hürriyet'ten gelmiş bir "tatlı su veleri"; gazeteciymiş. Türk-Yunan dostluğu var ya, elinde bir limon Sotiriu'ya uğramış, üstüne sıkamak için! "Benim Nobel'im dostlukta, siz yanımdasınız ya, işte bu akşam bir Nobel ödülü daha kazandım." Bize böyle, ona da böyle demiş. "Soturiu Nobel Ödülü istiyor" diye çıkmış rotatiften... Ne kötü; halbuki ne kadar güzel bu kadın. "Boşverin" diyor "bu ayrı" ahlaka, biz kendimizi yaşamaya çalışalım.

Dido Soturiu "iki yürek" yaşamakta... Biri şimdi şurada, göğsünün içinde atmakta. "Öteki yüreğim" diyor Soturiu "Anadolu yakasında hapistedir. Zeytinburnu'nda grevededir; Marmara'ya bakıyordur Kumkapı'dan, bir sabah vakti idam sehpasındadır. Yüreğim şimdi İzmir'in Konak Meydanı'nda üşüyen çocukların küskünlüğüdür. Ben hepimizi her saat bu evde, size sormadan yaşarım..."

Aşağı, uzak bir yerde, belki Pire'de, gecenin bu saatinde bir gemi burnunu çekiyor. Bir uzun ışık, Girit'ten yorgun düşüyor balkona, ıslak fesleğen yapraklarına.

"... biz Ecevit'i demokrat tanıyoruz; birbirinden güzel iki milletiz" demesinden. Sahi, söyler misiniz, nasıl oldu da Kıbrıs'ın karnını deşen kılıcın sa-

Dido Soturiu

pı onun elinde kaldı? Günümüz gün değil ki adını koysam." Dolu bir zembereğin gevşemesi gibi geldi bize. Bir kadın yüreğinden daha bir sızılıp geliyor 'sevgi' sözcüğünün insan özü.

"...küçük çocuk ayaklarımızın izlerini aradım körebe oynadığımız avlularda. Annemin kokusunu, arkadaşlarımdan kaldığını umduğum bir hıçkırık kovaladım. Yok... hepsi uçmuş yetmiş yılın arkasından. Yorgunluğumu yatırdım çimene, dünden bugüne köprü olur mu diye. Olmadı. Düşümü bölüverdi Anadolu yoksulluğu. Sonra araya Nazım'ın yüreğini Yunanistan dağlarında ölüme yatırdığımız şafaklar girdi. Geçmişimi koparamadım; kendimi kendi sırtıma alıp öyle döndüm Aydın taraflarından İstanbul'a..."

Dido Soturiu ne der acaba "politik edebiyat" benzetmesine? Ya da sorsak ki bir yazar nasıl yaşamalı? diye...

"...Estetiğin sırtından geçinen bir politika var ; bu kolaylıktır, öldürücüdür; "sol"- "sağ" görünümüdür farketmez, sonuçta vandaldır. Ama estetiğin politikası apayrı şey. Kaygı insandan yana olduğu sürece estetik-politik kesişme noktası, durulan en sağlam yerdir." Demesi o ki, "insandan yanıyorum!"

"Kıta sahanlığı..." diyecektik. "Boşverin bu, bize rağmen oluşan yapay sorunları" diye girdi araya Dido. "Bura da benim, ora da benim yürek sahanlığım içindediniz. Biz politikayı sırtlayıp götürmedikçe bizim sırtımızdan yapılan açığız politika böyle kalacak. Beni Age'nin hangi yakasında yaşadığımdan önce, hangi değerler üstünde yaşadığım ilgilendiriyor. Soyut bir Anadolu hayranlığım yok; ya da düşmanlığım. Oda da benim ellerim üretken, burda Yunanistan'da da. Bir tutam tütün daha sarmaz mısınız?..."

"Şimdi İstanbul'a döneceksiniz ya..." "Hayır" dedik, "F.Almanya'ya döneceğiz, oradan da Türkiye'ye; günü geldiğinde..."

"Elbette" dedi. "Biliyorum durumunuzu. Bizim durumumuz. Şili halkının durumu ve diğerleri. İç savaşta yenik düşüldükten sonraki bizim maceramız. Göçmenlik hep, 'gelip geçici' bir macera, ama zorunlu bir maceradır. Önemli olan kendi öz toprağından kopmamak, hiç dönmülse bile, ülkesini, halkını olduğu gibi yaşamaktır. Bizim Yunanlı insanlarımız var orda, F.Almanya'da. Onlarla beraberliğiniz nasıl? Yolum düşer de gelirim..."

"....." "Ama ben İstanbul'a, Anadolu'ya döndüğünüz zamanı varsayımladım. Ona göre düşündüm, daha doğrusu hissettim. Kumkapı'da, Bomonti'de, Tepebaşı'nda ... Sizi orada karşılarım, birlikte başlarız Türkiye'de ondan sonrasına diye düşündüm."

"Belki de hep çocuk kaldığımı, çocukluk düşlerimi büyütüp yaşadığımı düşünüyorsunuz. Birazı doğru bunun. Ben Anadolu'da doğdum. Sizlerden daha önce doğdum, sizlerden daha çok, ya da daha önce ordaki uygarlığın ürünüyüm. Bir tarih —sizin olmayan sizin tarihiniz— bıçakla kesti önümü. Orada büyüseydim, burda içinde bulunduğum ve yaşadığım tarihi orda yaşamış olsaydım, şimdi belki bebekler birer bardak süt içebilecekti. Yani sizin bugünkü ızdırabınız için kendimi suçlu hissediyorum."

Orda bir başına kaldı. Duyum herkeste kendine özgü gelişir; giderek sözcüklerimiz, kavramlarımız ayrılıverdi. Arada her şeye rağmen Ege vardı, zaman vardı, şartlar vardı. Ama galiba aramızda geleceğe ilişkin bir sezgi birliği de vardı. İnsanlar kazanacaklardı. Ama çok büyük çabalar sonrasında. ●

“Şarlo Kemal”le Gelen

Aydın YEŞİLYURT

Yurtdışında edebiyat ve sanat ortamında son bir iki yıl içinde belli bir canlanma gözleniyor. Peşpeşe pek çok yeni isim özellikle hikaye ve şiir alanında kendinden söz ettiriyor, dergi ve gazete sayfalarında boy gösteriyor. Bu elbette tek başına ele alınsa da da olumlanması gereken bir durum. Bu durum okurlar açısından hangi boyuttadır, onu kestirmek olası değil. Bu konuda elimde maalesef istatistikî bilgiler bulunmuyor. Kültür, sanat, edebiyat ülkemiz insanlarını ne kadar kendine çekebiliyor, peşpeşe yayınlanan kitaplara ilgi hangi oranda, övgü ve yergi, yazarlarımızı nasıl yönlendiriyor o da bilinmiyor. Bilinen hemen her ay yurtdışında yaşayan iki milyona yaklaşan topluluğumuzun içinde, gerek Türkiye’de yazar olarak tanınmış, gerekse Avrupa’nın çeşitli ülkelerinde yetişmiş çoğunluğu genç olan bizim insanlarımızın kitaplarının yayınlanıyor olması. Biz "Dergi" çalışanları olarak bu gelişmeleri elimizin yettiği oranda okurlara ulaştırmak, onları tanıtmak ve desteklemek istiyoruz.

Geçtiğimiz yıl yayınlanan Özgen Ergin’in "ŞARLO KEMAL" adlı öykü kitabı, hem kitaplığımıza koyacağımız bir kitap olurken hem de Özgen Ergin adını ülkemiz edebiyat ailesinin bir bireyi yaptı. Gerçi Özgen Ergin 80 sonrası yurtdışı edebiyat yaşantımıza dergilerde yayınlanan öyküleri ve çeşitli okuma akşamları, röportajlar ve deneme yazıları ile girmeyi başarmıştı ama sabırla sürdürdüğü çabasının ürünü olan kitabı okurların karşısına uzun bir beklemeden sonra çıkabildi. Bu uzun bekleyişte onun edebiyata titiz yaklaşımının, kılı kırk yarmasının da payı var sanırım.

ŞARLO KEMAL, 12 hikâyeden oluşuyor. Kimi uzun kimi kısacık olan bu hikâyelere "ŞARLO KEMAL" adı konmuştu. "Köln hikâyeleri" adı daha bir yakışırdı. Çünkü kitabı oluşturan öykülerin tümü yazarımızın yaşadığı Köln kentinden, orada yaşayan bizim insanlarımızdan.

Acılar, umutlar, umutsuzluklar, bunalımlar, sevdalar, başta kendine, giderek topluma yabancılaşan insanlar, büyük kentte bocalayan, ayakları bir türlü dayanak bulamayan, sevdaları para ve yine para olan bizim insanlarımız. Almanya sevdası, onu çevreleyen hırslarımız, evliliklerimiz, evliliklerimize yabancılaşmamız, kültürümüz en başta da kültürsüzlüğümüz, direncimiz onurumuz daha çok da ezikliğimiz yazarın kendine özgü üslubu ironik anlatımıyla yerli yerinde oturuyor.

Kitaba adını veren "ŞARLO KEMAL" bu hikayenin kahramanı. Bıçkın bir delikanlı, afilli mi afilli, genç kızların ilk görüşte vurgun yediği bir yiğit. Almanya sevdalı, bu ülkeye gelmek için iznini ülkede geçiren güzel bir kızla hemencecik evleniyor. Almanya serüveni başlıyor artık. Kayınpederinin evine sığınıyor. Karısı her sabah erkenden işe gitmek zorunda. Kemal evde yalnız, iş gücü çevre yok. Dil yok. Sevda, sevgi, arzu yorgun bir vücutla barışmıyor. Çaresizlik, çevrenin hoyratlığı, yadsıyan bakışlar, bu gencecik su gibi delikanlıyı bir başka biçimde başkaldırıyor. Bir benlik, hatta kimlik arayışı, varolma savaşı, sonunda evden çekip gitme, "ŞARLO" kıyafetiyle çevrenin alayla karışık ilgisini çekme, hem de içinde yaşadığı toplumla bir güzel alay ederek hesaplaşma...

"Beş yıl önce geldim buraya. Politik sığınma dilekçesi verdim ama, Allah' a şükür hiç politik değilim".

"Ben Almanya'ya bizim Türkler gibi Anadolu'dan gelmedim. İstanbul'dan geldim, Saryer'liyim. Sanatım var elektrikçiyim" diye başlayan hikâyeye "Sen de Arama Beni" adını taşıyor. Bir başka gerçekçimiz, sayıları onbinleri bulan politik iltica dilekçesi verenlerin büyük çoğunluğunun "politik" durumlarını ironik bir anlatımla irdeliyor Özgen Ergin bu hikaye ile. Önce politik sığınma dilekçesi, arkasından herhangi bir kadınla "evlilik" daha sonra sığınma dilekçelerinin geri çekilmesi hem bura hem de kendi hükümeti nezdinde "güvene kavuşma" hem kendi ülkesinin değer yargılarını üzerinden atamama, hem de onları hafife alma, tüm bunların yanında "çağdaş batılı bir insan görünümü" edinme çabası. Bence bu öykü hem Özgen Ergin'in öyküde ulaştığı aşamayı görmek bakımından özel bir öneme sahip, hem de edebiyattan tadılmasını bilenlere bir dil ziyafeti.

Kadınlar, daha henüz şehir görmemişken, kolundan tutup Avrupa'nın ortasında yapayalnız bıraktığımız kadınlar. Almanya'ya gelebilmek için evlendiklerimiz, başka akraba kadınlarını da Almanya'ya getirtmek için boşandıığımız, yalancılıktan evlendiğimiz kadınlar. Her gün aldattığımız, dövdüğümüz cinsel açlığımızı soğuttuğumuz kadınlar. Görevleri kocalarına itaat, iyi çocuk bakmak, güzel yemek pişirmek olan kadınlar. Ama burası Almanya hem bu işleri görecekler hem de fabrikada çalışacaklar, Mark her türlü değerini üstündedir

çünkü. Ama insan bir kez çalışmaya, iş hayatına başlamayagörsün, pek çok şeyin değiştiğini de görüyor hemen. Bir değer, bir birey olma, dahası "insan" olma bilinci o kollektif yaşamla birlikte gelişip güçleniyor. Özgen Ergin'in kadınları kocaları tarafından horlanan, dövülen, kapı dışarı edilen kadınlar. Onların umutları yaşamı kavrama süreci ile gelişiyor.

Bu kadınlar köle değillerdir artık. Özgür birey olma yolunda hızla ilerleyen çağdaş "insanlar"dır. "Kadın Kadına" da Özgen Ergin bu türden iki kadın konuşturur, dertleştirir. Zorla benimsetilen tutucu gelenekleri yıkmaya, onlardan kurtulmaya hazır iki işçi kadının yalnız dünyalarına girip onlarla diyalog geliştirir ve oldukça başarılı psikolojik derinlikler yakalar. Bu öykü öyle sanıyorum ki sayıları on binlerle ifade edilen kadınlarımızın ortak diyalogu, onların ortak anlatımıdır.

Türkçe'sizlik diyor değerli yazarımız Tomris Uyar. Yurtdışında yaşayan ezici bir çoğunluğun, hâlâ kendi anadilini konuşma çoğunluğun anlaşma aracına. Bence doğru bir nitelendirme. Uzun yıllar kendi anayurdundan, yaşayan, gelişen dilinden uzak kalmanın doğal sonucu bu. Dil'e özlem her fırsatta dile getirilen bu duygu. Özgen Ergin yaşayan Türkçeyi "gurbet" yaşamına rağmen ayakta tutan bir yazar, sözcükleri seçişi, bilinen halk ezgilerini öyküleri içine ustaca serpiştirşi, bazen okuduğu roman ve roman kahramanlarından söz ediş; onun aynı zamanda Türk edebiyatının seçkin eserlerine ve edebiyatımıza vurgun olduğunu gösteren güzel örnekler. "Kim Bilir"de Özgen Ergin bir denemeye girişmiş bence. "Kim Bilir" klasik bir öykü değil. Bir anlatı. Bu anlatı bir Karadenizli'nin kendi şivesi ile fıkra anlatması kadar tadveren bir anlatı, şiirsel bir deneme, paragraflar sonuna getirilen "kim bilir" sorusu hem bir nostaljiyi dile getiriyor, hem de vurdum duymaz, duyarsız insanlara küçük küçük hatırlatmalar yapıyor.

Sonuç olarak: "ŞARLO KEMAL" oniki öyküden oluşuyor. Ben sadece bir kaç öyküye değinmelerde bulundum. Özgen Ergin bizden bir yazar, içimizden biri, kökleri Adadolu'da, yaprakları ve meyveleri burada yeşeren bizim insanımız. Alçak gönüllü, sevecen, onu gözümüz gibi korumak, daha iyi ürünler vermesini beklemeliyiz. Ben "ŞARLO KEMAL" ağacının meyvelerini sevdim. Umarım siz de seversiniz. ●

Eine kleine Geschichte

Eine alte Frau

Monika LAKES

Ein leichter Wind kam auf. Da trippelte eine alte Frau den Parkweg entlang, fest unter ihrem Arm ein Kofferradio geklemmt. Unsicher schaute sie sich um und lief dann zögernd weiter. Sie lächelte, drehte Musik an und stellte ihr Radio unter einem Baum ab.

Morgens um fünf war der Park menschenleer. Die alte Frau schloß ihre Augen und wiegte sich im Rhythmus der Musik. Weiter hinten im Park pfiß ein Vogel, erst zögernd, und nach einer Weile tönte es klar und voll. Die Vogelstimmen hüpfen wie Tennisbälle durch den Park. Der ganze Park war bald erfüllt davon.

Die alte Frau hielt ihr Gesicht in den Wind. Wie der Wind Katzenpfötchen bekam und ihr über den Kopf kletterte, den Nacken hinunter, über den Rücken und wie er um ihre Beine strich mit einer Sanftheit, die nur Katzen besitzen, wie er sich urplötzlich verwandeln konnte, das mochte nur die alte Frau verstehen.

Sie stand ganz still da und hatte die Zeit in ihren Händen. Unentwegt rutschte sie den Zeitstrang entlang und geriet immer weiter zurück und ihr Herz pochte wie wild. Wieder und wieder fühlte sie den sanften Katzenkörper.

»Friedo!« schrie sie und ihre Stimme war schrill.

Sie umtanzte einen Baum. Ihre Hände glitten über den Stamm und oben im Geäst raschelte der Wind.

Das kleine Mädchen breitete die Arme aus und ihr Haar, das sich gelöst hatte, fiel über die Schultern. Sie zog ihre Schuhe und Strümpfe aus und grub ihre Zehen in den feuchten Moosboden.

Eine Ewigkeit ist ein kurzer Moment und dieser kann sich wiederum in eine Ewigkeit verwandeln.

Und Friedo roch nach Wärme und hatte all das, was das kleine Mädchen brauchte.

Er hatte sich in Wind verwandelt, denn die alte Frau war eine Zauberin. Niemals mehr hatte Friedo so geschrien wie damals, als die Männer ihn mit einem Stein um den Hals in den Fluß warfen. Von da ab hatte er sich in Wind verwandelt, denn schon das kleine Mädchen vermochte zu zaubern. Ihr Schrei erweckte ihn zum Leben und wieder und wieder schrie sie, und Friedos Wärme tat ihr gut. Und auch von Mutter und Vater mochte sie sich das Schreien nicht verbieten lassen.

Warum sie Friedo nicht behalten durfte, das hatte sie nie erfahren. Und ob ihr Vater die Männer, als sie Friedo ertränkten, um diesen gefallen gebeten hatte, weil sein Töchterchen Friedo von Straße, so verlaust wie er war, mit in ihr Bett genommen hatte, auch das konnte das kleine Mädchen nicht erfahren.

So war Friedo für einen kurzen Moment durch ihr Leben gelaufen, anmutig und sanft zugleich, und doch war's für eine Ewigkeit.

Später dann hatte sie nicht mehr geschrien, denn Friedo hörte sie auch dann, wenn ihr Gedanke Schrei wurde.

Die alte Frau hatte Friedo nie aufgegeben, nicht, als sie ihre Eltern zu Grabe trug, nicht, als sie ihren Mann im Krieg verlor und nicht, als sie ihre Wohnung verließ, nur mit einem Koffer und dem Notwendigsten, um den Platz im Altenheim einzunehmen.

Die alte Frau hielt ihr Gesicht in den Wind.

»He du, was machst du da?«

Ein kleiner Junge kroch hinter einem Gebüsch hervor und zerrte an einem Weidenkorb.

»Fühlst du den Wind?« fragte die alte Frau.

»Der Wind, der Wind,« lachte der Junge und tanzte um die alte Frau herum.

»Willst du wissen, was in dem Korb ist?« fragte er.

Die alte Frau starrte auf das rotweißkarierte Handtuch, das sich im Korb bewegte. Plötzlich kam der Kopf einer jungen Katze

zum Vorschein, und dann glitt ein geschmeidiger, schwarzer Körper aus dem Korb heraus. Die Schwanzspitze zuckte einige Male, und das Kätzchen machte einen Buckel, um zum Sprung auf einen Käfer anzusetzen, der sich schnell unter dem Moos verkroch.

»So ein niedliches Kätzchen«, sagte die alte Frau.

»Willst du wissen, Wo ich's her hab?« fragte der Junge.

»Wahrscheinlich von deiner Mam.«

»Hab ich nicht.«

»Woher denn?«

»Hab sie gefunden.«

»Wo?«

»In einer Mülltonne.«

»Das ist nicht wahr.«

»Wenn ich's doch sage.«

Der Junge bückte sich und griff nach der Katze, die sich am Moos festkrallte. Als er sie zu sich heranzog, fielen ihm feuchte Moosstücke auf den Schoß.

»Sie lag mit zusammengebundenen Vorder- und Hinterbeinen unter dem Müll vergraben. Sie schrie entsetzlich.« erzählte der Junge. Seine Augen glänzten und waren plötzlich tiefschwarz. Er streichelte die Katze unentwegt.

»Friedo«, murmelte die alte Frau.

»Willst du auch mal?«

Der Junge hielt ihr Katze hin, die sie vorsichtig in ihre beiden Hände nahm. Sie fühlte die Wärme und wie der Körper vibrierte, erst tief in der Brust, über den Bauch bis hin zum Schwanz, immer wieder nach jedem Atemzug.

»Hör mal, Wie sie schnurrt,« sagte die alte Frau.

Der Junge legte seinen Kopf auf den Katzenkörper und schloß die Augen.

»Sie fühlt sich wohl bei dir,« sagte er.

»Willst du sie haben?«

»Ich weiß nicht.«

Die alte Frau dachte an den Vertrag, den sie unterschreiben mußte: Haustiere sind nicht erlaubt!

»Bitte, nimm sie,« flehte der Junge, »ich darf sie nicht behalten.«

Er legte seine Hand auf ihren Arm. Seine Hand war klein und fest. Die alte Frau hielt ihr Gesicht in den Wind, der sie zart umfing.

»Ich muß mir das mit der Katze überlegen.« sagte sie.

»Nimm sie,« bat der Junge.

»Ich bin viel allein,« sagte die alte Frau.

»Warum soll ich sie nicht nehmen?«

Sie redete mit sich und lächelte.

»Warum soll ich sie nicht nehmen?«

Sie war eine Zauberin, und wer die Magie besitzt, beherrscht das Leben. Der Junge hatte seine Hand auf die Schulter der alten Frau gelegt. Das war für sie seit langer Zeit die erste Berührung dieser Art.

Die alte Frau sah ihn lange an, während sie sich geschickt die dünnen Haare zu einem Knoten drehte.

Die Katze war in ihren Korb gesprungen und hatte sich dort eingerollt. Die Frau zog ihre Strümpfe und Schuhe an.

»Weißt du's jetzt?« fragte der Junge.

Die alte Frau preßte ihr Radio unter den Arm, während sie die Musik ausdrehte.

»Hm.«

»Ich komm dich auch besuchen.« meinte der Junge.

»Gib mir deine Hand drauf,« sagte die alte Frau.

Er stand da und hielt ihr die Hand hin, die sie rasch ergriff. Und die alte Frau stand still, und der Wind tat ihr so gut. ●

Yusuf Ziya Bahadın'ın 60 Yaşında

"Dergi"nin ricası üzerine ressam Sait Günel tarafından hazırlanan bu portre altmışıncı doğum yıldönümü dolayısıyla Yusuf Ziya Bahadın'ın armağan edilmiştir.

Yusuf Ziya Bahadın'ın kendine has alçakgönüllülüğü ve sessizliği içinde sürgün yaşamının güçlüklerine katlanarak, öğretmenliğini sürdürerek ve yeni yapıtlar vererek sekiz yıldır aramızda F.Almanya'da yaşıyor.

Yaklaşık bir ay önce bir toplantıda tartışmaları en yaşlı olanın yönetmesi önerisi üzerine bazı isimler üzerinde durulurken o, kendisine has gülümseyişiyle susmuş ve beklemişti. Neden sonra Yusuf Ziya'nın oradaki en yaşlı yazar olduğu bilincimize yükseldi. Bahadın'ın sessiz sedasız altmış yaşına basmıştı.

Öğretmen, politikacı, yazar ve yayıncı olarak sessiz bir tevazuyla çevresine, toplumuna bir şeyler katma çabasıyla giderek zenginleşen altmış yıllık bir yaşam...

Yusuf Ziya'nın Bahadın'da doğmuş ve büyümüş bir insan olarak bizzat yaşadığı Alevi-Sünni kavgası, Alevi olduğu için horlanan insanı dile getirdiği "Güllüceli Kasım" romanıyla yazar olarak geniş çevrelere adını duyuran Yusuf Ziya'nın romanları ve öykü kitaplarının yanı sıra bir gezi kitabı (Dört Sosyalist Ülke), bir inceleme kitabı (Türkiye'de Eğitim Sorunu ve Sosyalizm), üç tane de sözlük çalışması (Türkçe Deyimler Sözlüğü ve Kaynakları, Türkçe Deyimler Sözlüğü, Atasözleri Sözlüğü) var.

Ayrıca yayıncı olarak da yazın yaşamımıza yüzün üstünde kitapla ve üç dergiyle ("Emekçi", "İlke", "Yeni Dünya") katkıda bulunan Yusuf Ziya Bahadın'ın altmışıncı yaşını kutluyoruz.

"Dergi"

Duisburg' a "edebiyat akşamı" için gelen Yusuf Ziya Bahadın'ın ile "Dergi"den Fuat Hendek, Aydın Yeşilyurt, Aydın Karahasan ve Serap Şekercioğlu bir kahvaltı söyleşisi yaptılar:

Yusuf Ziya, seninle sakin bir kahvaltı yapalım istedik ama dergicilik de yakamızı bırakmadı. Şu anda kamerayla ve ses aygıtlarıyla seni izliyoruz. Haberini ola.

Sesimi alıyorsunuz... eh ben alışığım galiba. İlk kez 1960'da kendi sesi mi dinlemiştim. Yassıada mahkemelerinde şahitlik etmişim de...

Bak bunu bilmiyorduk. Desene seni tanıtırken bir de "Yassıada şahitlerinden" diye eklemeliyiz.

O sıralarda İstanbul Erkek Lisesi'nde edebiyat öğretmenliği yapıyordum.

Vekaleten tabii. Yoksa beni kim oraya tayin edecek. Ama tüm sınıflara giriyordum. Öğrenciler de beni seviyorlar. Birlikte yürüyüşlere katılıyorduk. İşe başlarken müdürle konuştum. Dedim "görevim çocuklara edebiyatı sevdirmekse beni serbest bırakın, program felan istemeyin." Müdür de "Gürültü çıkarma da ne istersen yap" dedi. Programdan Divan edebiyatını filan çıkardım. Çocuklarla çağdaş edebiyat örnekleri okuyoruz. Tabii beni çok sevdiler. Bu arada yürüyüşleri de kaçırıyoruz. "Haydi yürüyüşe" deyince, neredeyse bütün okul gidiyoruz.

Bu sıralarda polis de sertleşmeye, sahici mermi atmaya falan başlamıştı. Biz de tabii elimize ne geçerse, taş, toprak onlara atıyoruz. İşte bu yürüyüşlerden birinde bir polis taş, toprak atılmasına kızmış, çekmiş tabancasını, vuracak adam arıyor. Üstümüze geldi. Herkes kaçtı, ben kaçamadım. Daha doğrusu

belki de kaçmayı kendime yediremedim. Birden karşı karşıya kaldık. Ne yapayım? Adamı sakinleştirmeye çalıştım. Bunların kendi şahsına yönelik olmadığını falan söyledim. Neyse biraz sakinleşti, tabancasını kılıfına soktu, gitti. Bu arada bizim bir fotoğrafımızı çekmişler. Polis elinde tabanca benim de sırtım dönük... Derken darbe oldu. Yassıada duruşmaları başladı. Bir de baktım ki bu adamı Turan Emeksizi öldürmekle suçluyorlar. Elde fotoğra da var belge olarak. Ama adam mermi falan sıklamadı, biliyorum. Bir dilekçe yazdım. İki gün sonra şahitlik için çağrı geldi. Neyse gitmek Yassıada'ya Orada bir binbaşı var. Bana kızıp duruyor, polise şahitlik edeceğim diye. Polis molis, insan değil mi? Neyse meşhur Salim Başol duruşmayı açtı. "Sanıklar getirildiler, bağlı olmaya rak yerlerine alındılar" diye. O sırada Menderes'i, diğerlerini gördüm. O dik - tatör adam nasıl ezilmiş, çözülmüş. Ben

de Tevfik İleri'ye çok kızıyorum. Dar-beden önce Eğitim Bakanı idi. İlerici öğretmenleri horluyor, hakaret ediyor. Irz düşmanı gibi laflar ediyor. Ona da söylenecek bir çift sözüm var. Evde de hazırlanmışım. Sıra bana gelince "Türkiye maarif tarihine kara bir leke yamayan bir zihniyeti burada telin etmek..." filan derken Salim Başol "Edebiyat yapma, sadede gel" dedi. "Edebiyat yapmıyorum" diye itiraz ettim ama aynı şeyleri bir daha tekrarladım. Tabii evde ezberlemişim bunları. Yolu yok söyleyeceğim. Neyse olayı anlattım da adam idamdan kurtuldu. İşte o meşhur ezber nutku atarken sesimi banda almışlar. Ertesi gün bir de baktım radyoda vermezler mi. Böylece sesimi ilk kez dinlemiş oldum.

Bir de 1965'de meclisteyken oldu. O zamanların eğitim bakanını eleştireceğim. Neyse heyecanlıyım ama iyi de hazırlanmışım. Başladım söze: "Ben Yusuf Ziya, Yozgatın bir köyünde koyunlar, keçiler güderken, ayağımda çarık, başım kabak, şimdi buraya gelmişim, halkım adına söz sahibi ol muşum. (O sıralarda da Köy Enstitülerine çok saldırı var) Bana bu olanağı veren Köy Enstitülerine teşekkür ederim..." demeye kalmadı aşağıda bir yuha bir küfür. "Yuh, ulan yalan söylüyorsun, in aşağı!" filan diye. İşte bir de bu konuşmayı ertesi gün radyoda dinlemiştim.

A.Y.: Milletvekili olman biraz tesadüf oldu ama değil mi?

Tabii. Konumum itibarıyla kim oy verir bana? Bir kere köylü çocuğuyum. Bir de benim köyüm Alevi köyü Eh sosyalizmi de benimsemişiz. Anlıyacağın dört "K" da bizde: "köylülük", "kızılbaşlık", "Köy Enstitülüğü", "komünistlik". Kim oy verir bize?

A.Y.: Şimdi de 12 Mart'tan sonra en çok üç "K"ların işkence gördüğünü anlatıyorlar: "kürtlük", "kızılbaşlık", "komünistlik"...

Şimdi partinin seçime girebilmesi için onbeş ilde teşkilat kurması lazım. İşçi Partisi ondört ilde kurulmuş, onbeşinci bir türlü kurulamıyor. Bana "Git, Yozgat'ta teşkilat kur" dediler.

Ben Yozgat'tan ayrılan yıllar olmuş. Bir iki öğretmenden başka tanıdığım yok. Onları aradım. "Ben" dedim, "buraya teşkilat kurmaya geldim". "Ne teşkilatı? dediler. İşçi Partisi'ni duyunca "Kardeşim, hemen geldiğin otobüsle geri dön. Başımızı derde sokma" dediler. Kime gideyim? Abbas Kaya var, bilirsiniz. Gittim meyhanede onu buldum. Derdimi anlatmaya çalıştım. "Tabii, olur" dedi, "ama hele şimdi içelim, sonra görüşürüz." Ertesi gün Abbas Kaya'yı koyduysan bul. Abbas Bey Ankara'ya gitmiş. Kendi kazama gittim. "Bu teşkilatı kurarsa kurarsa bir köfteci var, o karar" dediler. Ben de biliyorum bir çok ilde terziler, matbaacılar var. Onları duy-

muştum ama sosyalist köfteci duymamıştım. Neyse onu da buldum. Dumanlar içinde yusuvarlak bir adam bizi buyur etti. Önce müşteri sandı. Meseleyi anlattım. "Çiftçi Partisi mi?" dedi. "Hayır" dedim, "İşçi Partisi". "Tam adamına gelmişsin hemşerim" dedi herif, "bu memlekatta Demokrat Partisi'ni ben kurdum, Adalet Partisi'ni ben kurdum, Yeni Türkiye Partisi'ni ben kurdum. Çiftçi Partisi'ni de ben kurarım" dedi bir de küfür salladı. Ne yaparsın? "Halk Partisi'ni de mi sen kurmuşsun?" diye sordum "Yok hemşerim" dedi, "ona yetişemedim"... Hemen ardından da koşulunu fısıldadı: "Beş bin kayma!" Benim cebimde elli lira var o zamanın parası. Herif tüccar, parti tüccarı. Neyse bu uzun bir hikaye. Başıma neler geldi, kimleri tanımadım. Sarhoş Celal, Puşt bilmemkim... teşkilat kurmak kolay mı? Ama sonunda bir fırıncı buldum. Çok iyi bir insan. Aslında sosyalist filan da değildi ama insandı. O başardı bu işi. Azizim adamın fırınına yaktılar, dövdüler, kolunu kırdılar, vazgeçemedi. Parti kurucusu olarak kaldı. Kahraman bir adamdı. Onu ne zaman ansam gözüm yaşarır.

Bu işi başarmca bir tel geldi: "Adayımızın çalışmaya başla stop". Cip vermezler, adam bulamazsın. Derken bir genç buldum. İki bin liraya beni cipiyle gezdiriyor. Ben de köy köy gezip anlatıyorum: "Toprak reformu, Türkiye'nin düzeni, eğitim meselesi, eşitsizlik, adletsizlik filan... Bir gün yine bir köyde tam konuşmamı bitireceğim ceketimin eteğini çektim, "Abi toprak işini unuttun" diye...

F.H.: Ama Yozgat'tan epey oy topladınızdı yanlış anımsamıyorsam.

Tabii sekiz bin oy aldı TİP. Az değil.

A.Y.: Alevi köyleri epey destekledi.

Alevi kesim var ama öbür köylerden epey oy çıktı.

A.Y.: Bir ara kulağıma çalınmıştı. Senin bir de soyadı değiştirme olayın var galiba...

İlkokulu Bahadın'da bitirip de Yozgat ortaokuluna okumaya gittiğimde daha ilk gün şaşırıp kalmıştım. Köyde insanlardan biriyken birden "aşağılık" bir kimse haline geldim! Nerelisin sorusuna Bahadın'lıym yanıtını verdiğimde surat asılıyor, yukardan aşağı süzülüyorum, burun kıvnlıyor ve en kötü olan şeye layık görülüydüm! Sonra sonra bir anlık dostlukların bozulmaması, iyi davranmaları için nereli olduğumu saklar oldum. Elbette bu durum çocukluğumda, kişiliğimi daha bulamadığım bir dönemde oluyordu. İlk fırsatta işlediğim bu ayıbı düzeltmek için ve asıl ayıbı işleyenlefe karşı soyadımı "Çalışkan" iken "Bahadınlı" olarak değiştirttim.

8.11.1968, TİP Genel Yönetim Kurulu üyesi

Yozgatlı, ile bağlı altıyüz köyden yaklaşık yüz'ünde yaşayan Alevileri hep aşağılamıştır. Hele 1970'lerden sonra bir nefret çemberine almış, kent ve kasabalarda yaşayan Aleviler her şeylerini orada öylece bırakarak bilinmeyen yerlere kaçmak zorunda kalmışlardır. Köydekiler de yıllar yılı kente ve kasabaya gidememişlerdir.

Şimdi ben burada, benim köyüm Bahadın'da yaşayanları takdirle anıyorum, ufak-tefek tavizlerle (cami ve minare yaparak) kişiliklerini, kültürlerini sürdürüyor, her ilerici sosyal, siyasal hareketi desteklemeyi hayatlarının bir parçası sayıyorlar.

F.H.: Sekiz yıldır yurtdışında, kendi dilinden uzakta yaşıyorsun. İlişkide olduğun insanların çoğu çocuklar, öğrenci velileri. Yani Türkçesi sınırlı olan insanlar. Bu durum bir yazar olarak seni olumsuz etkilemiyor mu? Giderek dilden uzaklaşmak gibi.

Buraya geldiğimden bu yana çok daha yoğun olarak Türkçeyi ilgilenecek olanağı buldum diyebilirim. Çok daha yoğun okuyorum. Edebiyat üzerine, dil üzerine çok daha yoğun düşünüyorum. Tabii göçmenliğin kendine has bir tahribatı var ama ben dilimi kitaplarla besliyorum. O anlamda buradaki ilişkilerim çok sınırlı.

Arada bir insanlarla yanyana gelmek için bir kahveye gideyim diyorum. Hep aynı şey. "Nerelisin hemşerim"le başlıyor. Laf olsun diye örneğin Sivashım diyorum. Hemen hemşeri çıkıyor. Adam aslında Amasyalı. Sivashla ne ilişkisi var? Ama olsun. Sohbeta girmek için önce hemşeri olmak lazım. Ardında belli konular geliyor: Arsa almış da üstüne kaçak ev yapmışlar... Yok hangi

banka yüzde kaç faiz veriyormuş... Hepsi bir iki yüz kelime içinde dönüp dolaşan sohbetler.

F.H.: İşte bunu söylemek istiyorum. Sınırlı bir dil, sınırlı bir çevre... konular da sınırlı. Bu seni olumsuzdan etkilemiyor mu?

Söyledim ya, ben şimdi bilimsel çalışma yapar gibi çalışıyorum. Bir tür laboratuvar gibi. Türkiye'de çıkan bütün kitapları izliyorum. Yurtdışındakileri de. Dergileri gönderiyorlar. Hepsini okuma, inceleme olanağı buluyorum.

A.Y.: Nitekim burada yazdıklarının Türkiye'de yazdıklarından çok farklı.

Evet çok farklı. Şimdi eskisi gibi yazıyorum.

F.H.: Yeni öykülerinde öne çıkan bir şey var. Olay anlatmaktan çok, anlattığın insanların ruhsal durumlarını, düşüncelerini, duygularını dile getirme eğilimi ağır basıyor. Burada yaşadığın —diyelim— bir tür izolasyonun getirdiği bir şey mi bu? Yani daha çok içine çekilebilmek, daha çok düşünmeye fırsat bulabilmek gibi?

Tabii. Kuşkusuz daha çok düşünüyorum. Yazdıklarım da düşündürmek istiyorum. İnsanlar, olaylar, hiç bir şey tek boyutlu değil. Bunların derinliklerine inmeye çalışıyorum. Bu adam bir davranışta bulunuyorsa, neden? Nelerden koşullanıyor? Ne duyuyor, ne düşünüyor? Evvelce bence bir adam ya iyiydi ya da kötü. Şimdi öyle değil. Bir insan hem iyi, hem kötü. Her şeyi bütünlüğü içinde görmeye çalışıyorum. Şimdiki öykülerime "deneme-öykü" de diyebilirsiniz.

A.Y.: Yani artık insanları kendin istediğin gibi davranışlar içinde sınırlamıyor musun?

Tabii karakterleri ben belirliyorum ama bir yerden sonra onlar da bağımsızlıklarını kazanıyorlar. O zaman düşünüyorum. Bu adam, nasıl davranırsın, ne yapsın diye değil, nasıl davranırdı, ne yapar, ne söylerdi diye.

A.K.: Çevredeki insanların dilinin sınırlı oluşundan bahsetmiştin. Bu aslında yaşamın da yansıması, düşüncesinin boyutlarının da yansıması... bunlar sınırlı. Peki bu durum edebiyatı da etkilemiyor mu? Şunun için soruyorum: Bu durum edebiyatımızı da sınırlı kılmıyor mu? Yani diyelim ki Türk romanında bir Goryo Baba, Bir Anna Karenina çıkabilir mi? Kültür sınırlı, insan sınırlı. Küçümseme anlamında söylemiyorum. Sorun toplumsal ilişkiler... insan da bu ilişkilerin bir ürünü. Şimdi ben tanıdığım insanlardan başkasını nasıl yazarım? Tabii tanıdığımı yazacağım...

İyi ama Almanya'da bakıyoruz uzun zamandır büyük edebiyat yapıtları ortaya konamıyor. Derken bir Latin Amerika edebiyatı hepsini ezip geçiyor.

A.Y.: Son yıllarda gerek yurtdışında yaşayan profesyonel yazar ve şairlerimizin sayısının artması gerekse yurtdışında yetişen kuşaklar arasında edebiyata ilgi duyanların verdiği yapıtlar nedeniyle "göçmen edebiyatı" üzerine tartışmalar oluyor. Bu konuda senin görüşün ne? "Göçmen edebiyatı" diye bir kategori düşünebiliyor musun?

Hayır. Göçmenlik ne bizimle başladı, ne de bizimle bitecek. Yüzyıllardır insanlar ülkeden ülkeye göçüyorlar. Her gittikleri yerde duyduklarını, izlediklerini, yaşadıklarını yazıyorlar. Bunların hiç birine "göçmen edebiyatı" denmiyor da neden bizimkine densin? Her edebiyat hangi dilde yazılırsa o dilin edebiyatıdır. Bak şimdi Mevlana tartışılıyor. Acem

miydi Türk müydü diye.

A.K.: Yıllardır Avrupadayız. Nüfusu çok olan bir toplumuz, ama hiç nüfuzumuz yok. Ne kişilik olarak ne toplum olarak bir etkinlik kuramıyoruz. Birak romanı, hikayeyi geçenlerde olimpiyatlar yapıldı. Orada da yokuz...

Bak anlatayım: Almanya'da sınırışı edilmem sözkonusu olduğunda bir kadının gazeteci benimle röportaj yapmaya gelmişti. Kadın, yazı yazmaya nasıl başladığını sorarken annemin, babamın ne yaptığını sordu. Ben babamı okuma yazma bile bilmediğini söyleyince şaşırıldı. "Olmaz böyle bir şey, olamaz" dedi durdu. Yani gelenek arıyor. Birikim arıyor. Bunların hiçbiri bizde yok. Olanı kullanıyoruz. Gittiğimiz yere mehter takımıyla gidiyoruz.

A.K.: Buradaki çoğu aydınlarımız Türk kültürünün hakkının yendiği kanısında. Avrupalının bize sürekli olarak haçlı ruhuyla yaklaştığını iddia ediyorlar. Türk romanının, Türk hikayeciliğinin, okumasının nedenini buna bağlıyorlar.

Haçlı geleneği.... sanmıyorum. Gençlerde Berlin'e gittim. Ararat bir dizi ünlü romancılarımızı çevirttirip yayınlamıştı. Depoları hâlâ ağzına dek dolu duruyor, satmıyor. Bunun geleneği haçlı geleneğinden çok bizim romanımızın henüz yeni yeni oluşmaya başlamasında yatıyor. Avrupa'da son yıllarda oluşan Türk imajını da unutmamak lazım. Adam bu imaja bakıp, bunun sanatından, edebiyatından ne olacak ki diyebiliyor. Eh biz de bunu bir bakıma destekliyoruz. Yıllarca bu insanlara sanat ve kültür adına "hey hey"den, baklava ve helvadan başka ne gösterdik ki? Bazen kendimiz de inanıyoruz bunların sanat, kültür olduğuna.

A.K.: Vallahi tarihinde bir varlık ortaya koyduysan adın da geçiyor. Var mı bir Paskall'ın, bir... Bak adam bir hastalığı bulmuş, adıyla "Behçet Hastalığı" diye tipta geçiyor.

Pozitif bilimler tabii başka, edebiyat ve kültür kendini daha uzun sürede kabul ettirebiliyor.

A.K.: Tamam ama mesela Batı Avrupalı Rusları gınahı kadar sevmiyor ama Tolstoy'a sahip çıkıyor, Dostoyevski'ye toz kondurmuyor...

Bu arada bir şey daha var: siyasi ve ekonomik alanda etkin olamadığın sürece kültür olarak da etkilemen zor... Ayrıca devletin, hükümetlerin de etkinliğini görmek lazım. Tarihi boyunca aydını, sanatçıyı kendine düşman bellemiş, baskı altında tutmuş bir gelenek sözkonusu bizde. Özal'ı alalım. Bu adamın şimdi kültürle, edebiyatla ne alakası

var. Bunlar mı kültürümüzü, edebiyatımızı tanıtmak için çaba harcayacak, destek verecek?

Bir nedenle Sakıp Sabancıların boğazdaki köşküne gitmiştik. O zamanlar asıl babası hayattaydı. Konuşurken bir ara bana döndü "Efendi sen ne iş yaparsın, ne kazanırsın?" diye sordu. Ben o zamanlar 167 lira maaş alıyordum, söyledim. "Günde mi?" diye sordu. Ayda olduğunu öğrenince arkasına döndü, bir daha suratına bile bakmadı. İşte bu da zengini.

Kaç tane ülkeyi adım adım dolaşım. Her yer müzelerle resimlerle, heykellerle dolu. İspanya'da Cervantes'in bin çeşit heykelini, resmini gördüm. Bizde de Atatürk heykeli var. Kazara Top-hane'de bir işçi heykeli dikmişler. Onun da kolunu bacağına koparmışlar. Ankara'da Hitit güneşine tahammül edemediler.

A.K.: Türkiye toplumunun köklü bir burjuva devrimi yapmamış olmasında burjuva kültürünü tanımamış, kendi burjuva kültürünü yaratamamış olmasında da aramalı bunun nedenlerini...

Tabii. Bir atasözleri sözlüğü hazırlamıştım. Bunların tümü köylü kökenli. Biz bir türlü şehirleşememiştik. Köylülük hâlâ yaşamımızı derinden etkiliyor. Tabii bu şehirde yaşamakla da olmuyor. Uçağa biniyorum. Yanımda bir kadın. Elinde bir süpürge, sırtında bir küp... luk luk ediyor. İçinde hıyar turşusu. Giderken elektrik süpürgesi götürüyor, gelirken hıyar turşusu getiriyor.

A.K.: Bir şey sürekli dikkatimi çekiyor. Batı'da yazarların diğer sanatlarla çok yakın ilişkisi, sanatçılarla çok yakın ilişkileri var. Onlardan etkileniyorlar, onları da etkiliyorlar tabii. Tolstoy, örneğin Anna Karanina'da sayfalarca İtalya'daki resim sanatını anlatır. Budala'da Dostoyevski çarın İsa resimlerini incelleme tasvir eder, analizlerini yapar. "Eser'de Emile Zola Cezanne'nin hayatını anlatır. Bizde bu etki-leşim sanki çok az gibi. Bizde yazarların diğer sanatlardan etkilenişi çok az gibi geliyor. Resim olsun, müzik olsun, diğer sanat dalları olsun.

Bir ara bir antoloji yayınlanmıştı "Köy Enstitülü Yazarlar" diye. Bir de soru var, "Neden ressam, tiyatrocu, filan değil de yazar yetiştirdi?" Yahu nasıl yetiştirirsin? Bunların hepsi köylü. Resimle nerede yüzyüze gelsin? Senin saydığın isimlere bak. Hepsinin ya babası resim yapar, ya da anası piyano çalar. Hangi birikime dayansın senin yazarın.

A.K.: Babalarının çalmaması bana yetmiyor. Şimdi yıllardır Avrupa'da olanlara bakalım. Onlarda da çoğunlukla yansımıyor. Ya da ben izleyemedim.

Yetmeli, yetmeli. Yirmi yılda köylülükten kurtulmak kolay değil. Köylülük AIDS'den tehlikeli (gülüşmeler).

C.F.: Aman Yusuf Ziya bunu yazmam ha!

Yaz kardeşim. Hakaret olsun diye söyleyemiyorum ki. Durumumuzu, konumumuzu bilelim. Ona göre hareket edelim. Gizlemekle olmaz ki. Bir seferinde bir seminerde oradakilerin tiyatro benzeri bir şey yapması gerekmişti. Ben üç karılı bir Türk erkeği rolünü üstlenmiştim. Bir yazar arkadaş bana kızdı böyle bir rol aldığım için. "Yahu yok mu böyleleri?" dediğimde "Kardeşim var ama neden bunu Almanlara ilan edelim?" diye savunmaya geçiydi. Bu yol bizi bir yere götürmez ki. Eksikler varsa ifade edilebilmeli.

F.H.: Galiba Fakir Baykurt'tan sonra yurtdışında en çok ürün veren yazar sen oldun. Titanik'de Dans'tan sonra şimdi de bir roman... biraz şu romandan bahsetsene bize.

Aşk ve şiddet temalarına bağlı olarak küçük yaşta Almanya'ya gelmiş, burada yetişmiş, solcu harekete katılmış bir genç kızla Türkiye'den yeni gelmiş bir siyasi göçmenin birlikte yaşamlarını işliyorum. Biri rahat, özgür, gelişmeye, değişmeye açık. Diğeri ise devrimci olduğu halde kadın erkek ilişkilerinde tutucu. Babasından, dedesinden ne görmüşse onu sürdürmeye çalışıyor. Bu iki insan arasındaki sevgi ve çelişkiler romanın konusu.

A.Y.: Kadın erkek ilişkisi dedin de... Son yıllarda kadın hareketi edebiyata da yansımaya başladı. Bunları izleyebiliyor musun? Nasıl değerlendiriyorsun?

Bu konu geldikçe bir fıkrayı anımsıyorum. Adamın biri yeni aldığı köşkü arkadaşına gezdiriyormuş. İşte burası yemek salonumuz, burası oturma odamız, şura da yatak odaları filan derken yalaya imişler. Güzel bir sandal, içinde de sarışın, güzel bir kadın uzanmış yatıyor. Adam devam etmiş: "İşte bu da metresimiz." Toplumun büyük bir kısmı böyle bakıyor. Biz Türkiyeliler kadına alışamıyoruz. Bir erkekle bir kadın bir odaya girdiler mi, ikisi de rahatsız. Eh insanın değişmesi kolay olmuyor. İşte al "40 Metrekare Almanya'yı... Bu adam nasıl değişir? Sonra bizde kadın hakları mücadeleyle elde edilmemiş ki. Birisi çıkıyor, kadınlara da haklar verelim diyor. Olup bitiyor. Bu konuda islamın da çok büyük olumsuz etkileri var.

S.Ş.: Peki siz bu konuda farklı mısınız. Kadınlar sizin öykülerinizde...

Benim çok öykümde kadın var. Örneğin Evcil Ana.. ondaki başkaldırı...

S.Ş.: Evcil Ana nasıl başkaldırı yapıyor. Onunkisi başkaldırı mı?

Tabii. Tüm suskunluğu içinde tepkilerini üretime dönüştürüyor. Adımı yok sayıyor. Yok sayabilmek bile büyük bir başkaldırı. Evcil Ana başka bir şey yapamaz ki.

A.Y.: Amma da ciddi konulara daldık. Yusuf Ziya, şimdi altmış yaşındasın. Kendini nasıl hissediyorsun. Örneğin aşık olabilir misin?

Otuz yaşımı düşünüyorum. Elli yaşına geldiğimde kendimi otuz yaşında olduğumdan daha genç hissetmişim. Şimdi de öyle. Hiç bir ciddi hastalık geçirmediğim. Gözlük dışında hiçbir hiçbir organıma yardım istemedim. Otuz yaşındayken yetmiş beş kiloydum, şimdi de öyleyim. Boyum bilmiyorum, bir iki santim kısaldı mı? Ruhsal ve bedensel sağlığı olan insanın aşık olması da normal bir şey değil mi?

S.Ş.: Uzun zamandır yalnız yaşıyorsun. Yaşamını paylaşma isteği duymuyor musun?

Yaşamı paylaşmak güzel bir şey. Sevgisiz bir yaşam tatsız... Ama birlik-telik deyince evliliği anlamıyorum. Evlilik sanki ırza geçme gibi bir şey. Bir de birlikte yaşamının getirdiği sorunlar var. Bunlar beni etkiliyor. Ben hassas bir insanım. Olayların çabuk etkisi altında kalıyorum. Bu nedenle de bağımlı olmak istemiyorum. İstedğim zaman yatmalıyım, istersem geceyarısı kalkıp yazı yazabilmeliyim. Diğer yandan sevebilmek güzel ama aşk aşırı bir tutku. Ben-cil bir şey. Bir yerden sonra kıskançlıklara, kendine ezaya da dönüşebiliyor.

Bu arada Yusuf Ziya'yı Düsseldorf'da yapılacak toplantıya götüreceğ araba geldi. Vedalaştık. Ayrılırken Y.Ziya "Bir şey daha söyleyecektim" dedi, "Türkiye'de Picasso üzerine ilk kitabı da sanyorum ben yayımladım. Garaudy'nin "Gerçekçilik Açısından Picasso" adlı yapıtı..."

Yabancı

Orhan ÇUBUKÇU

Hamburg..
Sabah..
Saat kaç, bilmiyorum. Saatim yok.
Beş, beş buçuk olmalı..
Ortalık henüz karanlık..
Sokak lâmbaları henüz sönmemiş..
Sabahın bu saatinde caddeler çok kalabalık..
Tramvaylar binlerce işçiyi işyerlerine taşıyorlar..
Binlerce, on binlerce erkek, kadın, genç kız..
Biraz sonra bütün bu insanları fabrikalar yutacak..
Üretime koşuyorlar.. Herkes kendi payına düşeni üretecek..

Herkesin ürettiği ufak ufak birimler; on binlerce, yüz binlerce birimler birleşince, kocaman bir BÜTÜN çıkacak ortaya..

Ne olacak sonra o BÜTÜN?

Sabah karanlığında eski bir oyun oynanıyor!

Bu saatte bizde olsa, köşe başlarında salepçiler bulunurdu..

Salepçiler, börekçiler, simitçiler..

Ve sokaklarda tek tük erkenci insanlar, bozkırlarda yorgun trenler..

Burda şimdi bu saatte ne salepçi var, ne simitçi, ne de börekçi..

Ve ben şimdi onlardan çok uzaklarda, yabancı bir sabahın içindeyim.

Saatın kaç olduğunu bilmeden vurmuşum sırtıma çantayı, dökülmüşüm şu karanlığın içine..

Gidecek bir işim yok benim onlar gibi..

Yabancıyım..

Sırtında çanta olan bir yabancı..

Ve işsizim!

Şu beş milyonluk koca kentte işsiz olan bir tek ben miyim acaba?

Sanmam. Başkaları da vardır mutlak.

Ama şu andaki görünüşe bakılırsa, tek işsiz benim galiba.

Öyle olmasaydı, şu kalabalığı oluşturan insanlar, sabahın bu saatinde niye kalkıp yollara dökülsünler, telaşla tramvaylara binsinler, insanları?

Ben de bindim onlar gibi..

Uyku kokuyor içerisi... Yorgan kokuyor... Yarım kalmış düşler kokuyor...

Bir işe gitmenin, çalışmanın o bulunmaz güzelliği kokuyor...

Dışarının nemini, ıslaklığını, bulutunu içeri taşımış sırtımdaki giysiler... Nem kokuyor, ıslaklık..

Konuşan yok biletçi kadından başka..

Gülen de yok.. Ağlayan da...

Her durakta durup, dağıtıyoruz sabah yolcularını...

Her sabah kısa kısa yolculuklar..

İnenlerin yerine başkaları geliyor. Kapının her açılışında dışarının soğuğu içeri girip; içerinin sıcaklığı da dışarı kaçıyor..

İndim.. Aktarma yapacağım.. 21 numaralı tramvayı bekleyeceğim..

Çok bekletmedi, geldi. Beni de aldı, kalktı..

Aynı çizgiler eksiksiz bu vagona da var: Soğuktan mormormuş sessiz dudaklar. Kalkık yakaların içine büzülmüş başlar.

En son durakta indim. Zaten benden başka yolcu da kalmamıştı vagona.

Durakta bekleyenleri doldurdum 21'in vagonlarına gözlerimle..

Ve 21, bir yarım daire çizerek, geldiği yöne doğru kıvrılarak uzaklaştı, kayboldu.

Sırtladım yine çantamı. Beni kent dışına çıkaracak olan cadde boyunca yürümeye başladım.

Çantamda üç beş kitap, birkaç sözlük, birkaç harita.

Ve kendisine her zaman yenik düşeceğim, içi sevgiyle dolu bir yürek var.

Çantam sevgiyle dolu, coşkuyla dolu, düşünle, gerçeikle, yaşanmamışla, yaşanacak günlerle..

Yaa, işte böyle! Hamburg'tan ayrılıyorum bu sabah. Bir süreden beri içinde yaşadığım, acı, tatlı birçok anılarıma kaynaklık eden Hamburg'tan..

Caddelerde insanlar azaldı, seyrekleşti. Nerede o deminki kalabalık?

Mağazalar, dükkanlar açılmadı daha.

Işıklı vitrinlerin içinde çeşit çeşit, boy boy, renk renk giysiler..

Şu yağmurluğu kim geçirecek sırtına acaba?

Şu küçük papuçlar, hangi çocuğun ayaklarını ısıtacak?

Şu tüylü manto, hangi kadının göğüslerini sarıp sarmayalayacak sınıksız?

Sokaklarda kedi köpek benzeri hayvan hiç yok.

Bizde olsa, adım başında kedi, adım başında köpek.

Çöp bidonlarının içinde... Devrilmiş tenekelerin yanında...

Hasta, pis, yaralı, aç köpekler..

Bir kamyonun tekerlekleri altında ezilmiş, barsakları dışarı fırlamış kediler..

Yarım saat kadar sürdü kent dışına yürüyüşüm, autobahn denilen anayol'a ulaşmam.

Sabah serinliği hem güzel, hem de üşütücü.

Evler, apartmanlar geride kaldı.

Yürüyorum.

Hava, yavaş yavaş ağarıyor.. Ama yine de atamadı sırtındaki ağırlığı:

Kararsız. Düşünceli. Korkak. Cesur.

İşte şimdi şiir okumanın zamanı!

Okumazsam boğulacağım.

Okumazsam tükeneceğim şu sinsi boşlukta.

Okumazsam silinip gideceğim şu güzel, şu rezil, şu yaşanılmalı, şu kahrolası yeryüzünden!

"Güzelliği taşıdım kollarımda

Kırdım eskiyi kucaklayan ne varsa

Gidiyorum

Tükenmeyen acılarıyla çağların

Gün ışıyacak birazdan

Gecenin sabaha teslimini bekliyor

Devriyeler(*)

Yürüyorum. Yollar göründü. Pırl pırl yollar. Nereye dek uzanır bu çizgiler? Nerede biter? Bitmez mi yoksa? Nerelere götürür insanı?

Çıkmazlara mı?

İyiye, güzele, mutluluğa mı?

Karanlığa, karanlığa, karanlığa mı?

Yürüyorum.

Durdum. Dönüp arkama baktım.

Hamburg; ışıklar, sisler, şiirler içinde yıkıyor.

Büyülü bir masal kenti gibi şimdi uzaktan.

Ve kentin üzerine bir ışık bulutu gelip oturmuş.

Büyük, sarı dev bir bulut.

Hamburg'u tutsak almış.

Evlerin, apartmanların pencerelerindeki lâmbalar birer nokta. Yanıp sönüyorlar.

Söndükçe körleşiyor pencereler.

Şimdi, çok derinlerden gelen bir uğultu duyuluyor bana kadar ulaşan.

Benden sonra da uzaklara, taa uzaklara akıp giden bir uğultu.

Tamam! Kent günlük yaşamına başladı artık! Yüz binlerce insan, makinelerinin başında üretime geçtiler!

Hadi aslanlarım, hadi güzellerim, üretin bakalım bugün de!

Ne planlanmıssa onları üretin!

Üretin kotalar için!

Üretin dışsatım için!

Dövizler için üretin!

Öfkeler üretin! Bilinçler üretin. Dağıtın onları yeryüzünün dört bir yanına!

Yeni bir dünya üretin!

Yaratın!

Ortalık biraz daha aydınlandı. Önümde kara bir yılan gibi uzanıp giden yola bakıyorum. Kim bilir ne rastlantılar hazırlıyor bana bu kara yılan?

Kim bilir ne güzel insanlarla tanıştıracak beni?

Kim bilir ne zehirler içirecek bana?

Ne sevinçler yaşatacak?

Kim bilir?

Arabalar tek tük görünmeye başladı. İşaret ediyorum beni alsınlar diye. Şimdilik yüz veren yok. Hızla kayıp geçiyorlar önümden.

Hava serin. Hava nemli. İğnelerini batırıyor.

Akdeniz iklimine alışık benim gibi biri için bu kuzey havası üşütücü, düşman.

Yürürken terleyip de azıcık yakanı, bağrını açacak olsan, süngüsünü saplamaya hazır. Pusu kurmuş, fırsat kolluyor.

Taa ötelerdeki çiftlik binaları, ağaçlar; sırtlarına geçirdikleri kara gömleğin içinden sıyrılmaya çabalıyorlar.

Bir bardak çay olsaydı şimdi!

Sıcacık bardağı avuçlarımda içinde sıksam. İçimi ısıtsa.

Bir bardak çay olsaydı şimdi!

Şu kuşlar da nereden çıktı? Demin görmemiştim, ne zaman çıktılar?

Ufacık, sevimli, çalı kuşları..

Sabah sabah keyifleri yerinde kerataların. Bir o yana, bir bu yana uçuşarak köşe kapmaca oynuyorlar, çocuklar gibi.

Anlaşılan, beni şenlendirmeye, yolcu etmeye gelmişler.

Hoş geldiniz kuşlar! Nasılsınız, iyi misiniz? Oh, oh sevindim, ben de iyiyim! Görüyorsunuz gidiyorum işte.

Nereye mi? Niye mi? Bildiğim mi var benim de?

Evet, yalnız gidiyorum. Arkadaşım yok.

Olsaydı, çok daha güzel olurdu ama yok.

Kaçış mı? Ne kaçış? Nerden çıkardınız bunu? Kimden kaçacağım? Kendimden mi?

Ben kendimi aramaya, bulmaya çıkmışım, kaybolan kendimi.

Ama görüyorum ki, asırlık çınarlar gibi kök salmışım yeryüzüne.

Nereye gitsem, hep kendimi görüyorum.

Kuzeyde de, güneyde de, doğuda da, batıda da, hep varım ben. Her yerde varım.

Kaçış ha? Hadi canım güldürmeyin beni!

Siz gitmez misiniz bir yerlere? Örneğin sıcak ülkelere?

Gitmezsiniz demek. Hep buralarda konaklırsınız demek.

Eh, o da fena değil ama, canımız sıkılmaz mı hiç hep aynı şeyleri görmekten?

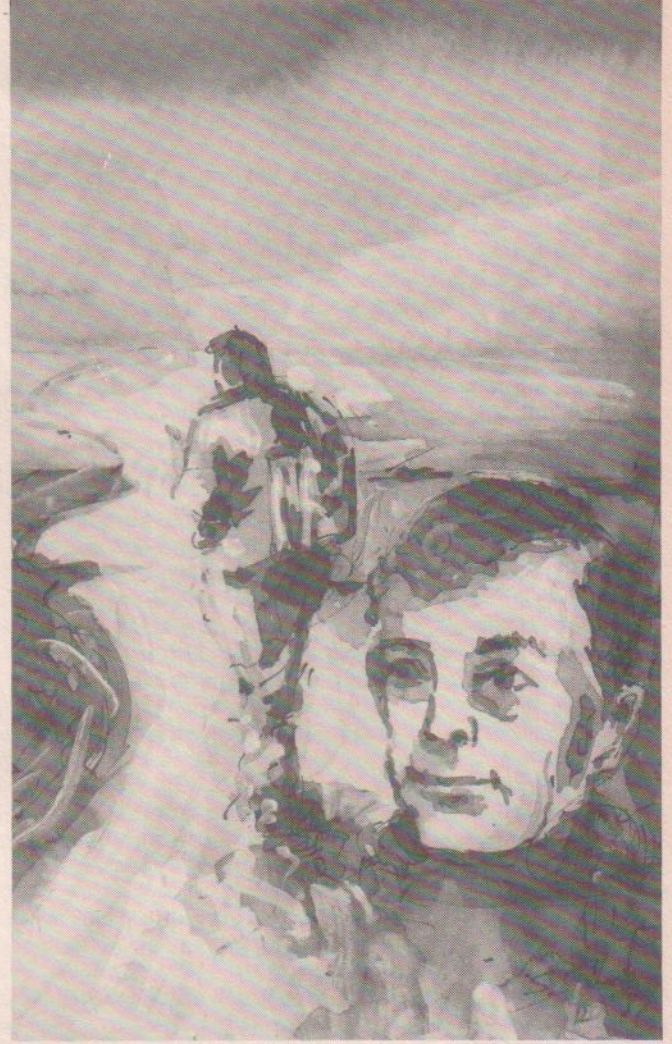
Çıkmış, dolaşmış biraz yahu! Dünyayı görün! Başka kuşları tanıyın. Sevişin. Dost olun onlarla. Kardeş olun. Yıkın çevrenizdeki tutsaklık duvarlarını.

Çıkmış, dolaşmış ulan!

Kum yüklü bir kamyon geçerken işaret verdim. Otuz adım ötemde durdu. Koştum. Sağ ön kapıyı açtım. Tırmandım yukarı. İçeri girdim:

— Günaydın!

— Günaydın! Nereye yolculuk?

Desen: Sait Günel

— Nereye kadar götürürsen, oraya.

— Ben bir saat sonra anayoldan sapacağım.

— İyi öyleyse, yol ayrımına kadar beraberiz.

Ayaklarında lastik çizmeler var. Ellerinden, giysilerinden, çamurlu çizmelerinden tarımla uğraştığı anlaşılıyor.

— Yabancısin sen. Konuşmandan belli, dedi.

— Yabancıyım, dedim.

— Öğrenci misin?

— Değilim. Değilim ama yine de öğreniyorum. Sizleri tanımaya, öğrenmeye geldim buralara uzaklardan.

Konuşurken gözlerini yoldan ayırmıyor. Ağır, ağır gidiyoruz.

Ağır olsun. Acelem yok. Bekleyenim de. Varsın ağır olsun. Yalnızlıktan kurtuldum ya! Onu; yağlı, pis bir gömlek gibi sırtımdan sıyrıp asfaltın kenarına fırlattım ya! Bir insan buldum ya! Mutluluk bundan başka bir şey olamaz ya!

Bizden hızlı giden arabalar, kamyonumuzu sollayıp geçiyorlar yol boyunca.

Dümdüz bir yol bu.. Ne inişi var, ne yokuşu.. Ne sağa sapıyoruz, ne sola.. Dümdüz gidiyoruz.. İp gibi, cetvel gibi. Dağ yok, tepe yok.

Buralara geldiğimden beri dağ görmedim, tepe görmedim.

Dağları, tepeleri, yaylaları, vadileri özlemişim.

Dağ özlenir mi hiç? Ne bileyim, özlenirmiş işte!

Yalnız onları mı? Yeşil çayırları özlemişim. Kır çiçeklerini. Kaya diplerinde açan çiğdemleri. Çobanyastığını. Anamın saksıda yetiştirdiği fesleğenleri. Sabahı muştulayan horoz seslerini...

— Ben de epey dolaştım dünyayı, dedi, ama seninki gibi değil. Buyrukla... Bir bakıyorsun, Afrika'dayım. Bir bakıyorsun İtalya'da, Polonya'da, Yunanistan'da. Hep buyrukla... Kuzeye git! Hop kuzeydeyim. Güneye git! Hop güneydeyim. Doğudayım. Batıdayım. Benimkisi gezi değil, rezillikti. Çevrem yıkıntılar içindeydi. Kanlıydı.

Savaş eğitimine başladığında yaşı on yedi imiş. Savaş bittiğinde ise yirmi dokuz.

— Gençliğimizi yaşamadık biz. Benim kuşağım. Benden küçükler. Benden büyükler.

Belleğinde savaş anıları canlanmıştı. Bir süre sustu. Sonra, çoktan arkamızda kalmış olan kenti parmağıyla işaret ederek sordu:

— Hamburg'daki OHLSDORF mezarlığımı gördün mü sen?

Evet, görmüştüm. Mezarlıktan çok, bir park görünümündeydi. Binlerce ağaç, yemyeşil çimenler, milyonlarca çiçekle süslenmişti Ohlsdorf.

— Ve bu hal gibi süslü toprağın altında 50.000 Hamburglu yatıyordu.

Çoğunluğu kadın, çocuk ve ihtiyar elli bin kurban.

Yıl 1943'tü. Temmuzun 23 ve 24'üncü geceleri.

Yağmur değildi bu iki gecede Hamburg üzerine gökyüzünden yağan:

Elli bin insanın yaşamına göz dikmiş, ardı arkası kesilmeyen, biri biterken öbürü başlayan, soluk aldırmayan, her biri yıkıp alevler içinde bırakan hava akınlarıydı, fosforlu bombalardı.

Ölenler; artık bir daha acı çekmeyecekleri için kurtulmuş sayılırlardı.

Fakat yaralı olanlar?

Eline, ayağına, etinin bir yerine fosfor bulaşmış olanlar?

Fosfor bulaşığı insanlar, yanan etlerin ateşini söndürmek için ya suya atıyorlar, ya da kazılan toprağa boğazlarına kadar gömülüyorlardı.

Fosforlu kol, uzatılan bir bardak çayı almak için sudan dışarı çıkarılınca hemen alevleniyor, korkunç bir çığlıkla yeniden suyun içine sokuluyordu.

Elbe ırmağının kıyıları, binlerce insan başıyla dolmuştu.

Üçüncü Reich'in günahları, suçsuz insanların omuzlarına yıkılıyordu.

Ve aylardan Temmuzdu. Hava çok sıcaktı. Bu yüzden çabucak gömmek gerekiyordu ölenleri. Tez davranılmazsa, bu acı felaketten sonra ikinci bir felaket; bulaşıcı hastalıklar, sağ kalanları da kırıp geçirecekti.

İşte; Ohlsdorf bölgesinde büyük büyük çukurlar açıldı çabucak.

Ve üst üste örtüldü.

Ve iki de anıt dikildi mezarlığa.

Biri, bu elli bin kurbanın anısına.

Öbürü, yirmi altı Toplama Kampı'nda can verenlerin anısına.

— Sen nereden biliyorsun bütün bunları? diye sordu.

— Okudum. Kitaplarda okudum.

— Ahh, onu bir de yaşayanlara sormalı.

Bir süre sonra kamyonumuz durdu. Bana döndü:

— Ne yazık, beraberliğimiz burada bitecek dostum. Buradan sapacağım ben.

— Beraberliğimiz burada bitse bile, yüreğimizde sürüp gidecek.

— Hiç tükenmeden sürsün, hiç tükenmeden...

El sıkıştık.

— Yolun açık olsun dostum.

Sağol, senin de.

İndim. Kamyonun uzaklaşmasını bir süre gözlerimle izledim.

Ağaçların arasında yitiverdi. ●

(*) Ahmet Özer'in "AYRI BERABERLİKLER" adlı kitabından alınmıştır.

Hoşçakal Berlin Ben Gene Gelirim

Server Tanilli hoca için

Rakıyla yakıyor kırmızı dudaklarını
gecenin en erotik bir saatinde bir kadın.
Öylesine esmer bakıyor ki gözlerime
sarılısam bir kuş gibi bağirtacağım.

Bir rakı daha söyle Gültekin!
Fena olacak yoksa 40'lık kalbim.

Buz mu tutmuş ay ve yıldızlar
Gökyüzü burada da bitmiyor.
Bırak hırçınlığı, gel otur yanıma Berlin!
Seni ben ısıtırim ancak.

Ne zaman kapatıyorlar bu meyhaneyi Turhan!
Sabaha karşı mı? Sabah ne zaman?
Ortaya çıksın kim yaktıysa bu mor hüzünleri
rakı kadehlerinin içinde Mümtaz!

Çal borazanları borazancıbaşı!
Biz genç Türk ozanları
şiirler okuyacağız Berlin'in ortasında
ateşten kelimelerle yazılan.
Yüreğimizin köşeciklerinde
cıgaramızın dumanının kıvrımlarında
tütecek Türkiye buram buram.
Anamız Türkiye.

Server Hoca anlatıyor Jöntürkleri:
Nemli dudaklarıyla
uzanmış divana Alman hatun
memelerinde bir tatlı titreşim...

—Bırak şimdi topuk çalmayı Enver Paşa
Vaziyet et hatuna...

Ne politikadan anladı
ne de aşktan bu Jöntürkler.
Devleti yöneteceklerini sandılar
topuk çarparak kayış sıkarak.
Öğrenemediler vaziyet etmesini.

Gece karlı ve soğuk.
Türkiye yıldızlar kadar uzak.
Kırmızı bir gül fişkırıyor dudaklarımdan.
Yanık ve çapkın bir bakış gözlerimizde
Server Hoca ve ben
—Vaziyet ettik Berlin'e.

Özkan MERT

Perestroika ve Kadın

Necile DELİCEOĞLU

Kanımcı bu yılki 8 Mart Uluslararası Kadınlar Günü kutlamalarında kadın hareketine, kadınların eşitlik ve gelişme mücadelesine önceki yıllardan daha farklı bakmamız gerekiyor. Çünkü dünyada birçok şey değişmekte, yepyeni bir uluslararası ortam oluşmaktadır. Bir yandan bilimsel-teknik devrimin olumlu-olumsuz sonuçları, insanlığın karşı karşıya bulunduğu global sorunlar, diğer yandan başta barış hareketi olmak üzere yükselen demokratik yığın hareketleri ve bunlara ek olarak perestroika-glasnost hareketi pekçok düşünce biçimini yeniden gözden geçirmeyi gerektiriyor.

Çağdaş kadın hareketi, "Dünya Kadın On Yılı"nda (1975-85) barış hareketi içinde ve diğer global sorunların çözümünde önemli bir güç olarak ortaya çıkıyor. Çünkü, bİrleşmiş Milletler'in "Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi"nde⁽¹⁾ de vurgulanan kadınların eşitlik ve gelişme sorunları, gerek silahsızlanma ve barış sorunlarıyla, gerekse dünyada ve tek tek ülkelerdeki ekonomik ve sosyal adaletsizliklerle doğrudan bağlıdır. Geniş kadın yığınlarının bu gerçeğin bilincine varmaları onları daha aktif bir güç haline getirdi.

Dünya genelindeki yeni durumun bir başka yanı ise 70 yıllık uygulamasıyla kadın eşitsizliğinin nesnel temellerini ortadan kaldırmayı büyük ölçüde başardığı kabul edilen Sovyetler Birliği'nde gündeme gelen perestroika (yeniden yapılanma) ve glasnost politikasıyla birlikte, daha önce de bilinen kadının geleneksel-toplumsal rolünün sosyalist toplumda da fazla değişmediği gerçeğini daha açıklıkla tartışmaya sunuyor.

Tüm dünyada çalışan insanlara yeni bir umut ışığı getirdiği kuşku götürmez olan perestroika hareketi kadınlara özledikleri eşitliğe giden yolun önkoşullarını getirecek mi?

Gorbaçov'un son konuşmalarında, kendi yazdığı Perestroika adlı kitapta bu sorunun yanıtını bulmak oldukça zor. Bu nedenle perestroikanın kadın konusundaki yaklaşımlarını dünya kadınlarına da tartışılmasını her iki tarafa kazanımlar getireceği düşünülür.

Gorbaçov'un Perestroika⁽²⁾ adlı kitabında, özellikle çalışan ve aile sorumluluğu altında ezilen, zorlanan kadınların durumlarının düzeltilmesi ile ilgili görüşleri kadın özgürlüğü açısından yeterli bulunmamaktadır. Örneğin bu

kitabın (Almanca çevirisi) 146./147. sayfalarında bu soruna şöyle yaklaşılmaktadır:

"Tarihimizin zorluk ve kahramanlık dolu yıllarında analık ve ev kadınlığı rolüyle ve vazgeçilmez eğitsel görevleri bağlamında kadınların özel hak ve gereksinmelerini yeterli biçimde dikkate almayı ihmal ettik. Günümüzde kadınlar bilimsel araştırmalarda görev alıyor. İnşaatlarda, endüstri ve hizmet sektörlerinde çalışarak yaratıcı etkinlikler gösteriyorlar. Ve bu nedenle evdeki günlük sorumluluklarını —ev işleri, çocukların eğitimi ve ailevi bir atmosferin yaratılması— yerine getirmeye zaman bulamıyorlar. Birçok sorunumuzun —çocukların ve gençlerin davranışlarında, ahlakımızda, kültürümüzde ve gençlerin davranışlarında— kısmen aile bağlarının gevşemesinden de ailevi sorumlulukların ihmal edilmesinden kaynaklandığını görüyoruz. Bu bizim ciddiyetle ve politik gerekçelerle kadının tüm alanlarda erkeğe eşitliğinin sağlanması olan haklı isteğimizin paradoksal bir sonucudur. Perestroika ile bu yanlış da aşmaya başladık. Bu nedenle kadınlarımız yaşadaki kendi gerçek kadınsal görevlerine (weiblichen Lebensaufgaben) yönelmelerine olanak verilmesi için neler yapılması gerektiği konusunda basında, kamu kuruluşlarında, işyerlerinde ve evlerde ateşli tartışmalar sürdürüyoruz..."

Kanımcı, Gorbaçov'un paradoksal olarak nitelendirdiği sorunlar kadının "kadınsal görevlerine" dönmesiyle çözümlenecek gibi görünüyor. Kadın özgürlüklerinin kazanımı için verilen mücadelede kadının ekonomik özgürlüğü etkileyici bir faktördür. Gorbaçov'un bu konudaki görüşlerine yeterli bir açıklık getirmesi önümüzdeki tartışmalara yeni baz oluşturacağı kanısındayız. Umarım ki bu politikada sözü edilen reformlarla —kadının da aktif katılımıyla— kadına

layık olan çağdaş yer açıkça saydamlaşsın. Elbette ki kadınların ve erkeklerin çalışma koşulları düzeltilmelidir. Buna kim karşı çıkabilir? Fakat, kadının "kadınsal görevlerine" dönmesini sağlamayı istemek onun ekonomik özgürlüğünü kısıtlayacağından daha sonra ortaya çıkacak sonuçların gerçekten paradoksal olarak nitelenmesi gerekecektir.

Günümüzde "kadınsal görevlerin" tümünü kadına özgü görmek çağdaşlığa ters düşer. Örneğin, "erkeğin vazgeçilmez eğitsel işlevi" yok mudur? Erkeklerin ev işleri ve çocukların eğitimi ile yeterli ölçüde ilgilenmedikleri sık eleştirilen bir olgu değil midir? Erkeklerin sadece kadınlarınkine değil, aksine kendilerinin ailevi görevlerine daha fazla önem vermeleri gerekmez mi? Açık ki perestroika ancak çoğunluğunu erkeklerin oluşturduğu yönetim mekanizmalarıyla değil, bu mekanizmalarda (karar organlarında) daha fazla kadının, hatta eşit sayıda kadının aktif katılımıyla başarı şansı kazanacaktır.

Kanımcı perestroikanın yönlendiricileri, Birleşmiş Milletler sözleşmesinde de vurgulanan "Erkekler kadınlar arasında tam eşitliğin gerçekleşmesi için kadınlar ile erkeklerin toplumdaki geleneksel rollerinde değişiklik ihtiyacının bulunduğunun bilinciyse..."⁽¹⁾ Kadın ve erkek toplumdaki geleneksel rollerinin değiştirilmesi yolunda birlikte atılımlar yaparak, kadın özgürlüklerinde gerçek bir dönüm noktası başlatabilirler.

Kadın hareketinin bugün önünde bulunan görevi uluslararası yumuşama olanaklarının ortamında da yararlanarak (Birleşmiş Milletler, üyesi örgütler, Avrupa Parlamentosu vb...) uluslararası platformları kullanması, ayrıca kendi ülkelerinde demokratik ilerlemeye omuz verme yoluyla, eşitlik, özgürlük ve gelişme taleplerini yaşama geçirmeye çalışmasıdır.

Bugüne kadar kamuoyunda yeterince yankı bulamayan, 1980 yılında Birleşmiş Milletlerin düzenlediği II. Dünya Kadın Konferansı'nda kabul edilen "Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi" bu taleplerin savunulması için iyi bir araç olacaktır.

(1) Perestroika, M.Gorbatschow. Überzetsler gruppe, Dr. Ulrich Mihr, Tübingen, 1987, Dromer-Knauer Verlag.

(2) BM "Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi", 1980.

Eğitim Sistemlerinin Farklılığı ve Göçmen İşçi Çocuklarının Yaşadığı Trajedi

Bayram AYZ

Dergi'nin Ağustos-Ekim / 87 sayısında Türkiyeli göçmen işçi çocuklarının eğitim sorunlarıyla ilgili birbirinden güzel, öğretici yazılar yayımlandı. Dergi'nin bu sayısı, ağırlıkla bir eğitim sayıydı.

Göçmen işçi çocuklarının eğitim sorunlarına el atılması önemlidir. Alanlarına giriyorsa, F.Almanya'da Türkiyeli göçmenlere yönelik yayınlanan tüm organlar bu soruna el atmalıdır. Sorunların bilince çıkarılması ve çözüm yollarının üretilmesine katkıda bulunmalıdır. Çünkü sorun, A.Yeşilyurt arkadaşımızın da vurguladığı gibi "bir kuşak gençlerin heba olmasından da öte, giderek katmerleşiyor." Son bir-iki yılda gerici, faşizan güçler bu alana müdahale etmeye başladılar. Türkiye'deki gerici-fanatik eğitim programlarını, ırkçı içerikli ders araçlarını resmi ilişkilerle F.Almanya'ya taşımaya çalışıyorlar. F.Almanya yetkili eğitim kurumlarınınca hazırlanan program ve ders araçlarını hazırlık evrelerinde etkilemeye çalışıyorlar. Bu çabalarında belli ölçülerde başarılı oldukları da görülmüyor.

Bu konuda kuşkusuz en büyük görev öğretmenlere, eğitimle ilgili diğer çalışanlara düşüyor. Çünkü onlar bizzat sürecin içindeler, sorunları tanıyorlar. Konuya ciddi eğildiklerinde isabetli çözüm önerileri oluşturabilirler. Ancak sorun, konuya ciddi eğilmek...

Dergi'nin öğretici yazılarından esinlenerek, ben de eğitim sistemleri arasındaki farklılığın nedenleri ve etkilerini kısaca konu alan aşağıdaki yazıyı Dergi için kaleme aldım.

F.Almanya ve Türkiye eğitim sistemleri arasındaki farklılığın Türkiyeli göçmen işçi çocukları üzerindeki olumsuz etkileri, özellikle 1984 yılındaki Türkiye'ye Geri Dönüş'ler sırasında yoğun bir biçimde gündeme geldi. Aileleriyle birlikte geri dönen çocukların okullardaki uyumsuzluğu, "Şaşkınlıklar", "Zora Gelmiyorlar", "Başarısız Kalıyorlar" türünden ilginç ama gerçeği yansıtan çarpıcı başlıklarla gazetelere yansdı. Çocuklar üzerinde yapılan bazı araştırmalarda, büyük çoğunluğun tekrar F.Almanya'ya geri dönme arzusunda olduğu ortaya çıktı. Niçin bu çocuklar, anayurtlarına, ebeveynlerinin sosyal ve kültürel çevrelerine, anadilleriyle eğitim yapılan öğretim kurumlarına uyum gösteremiyorlardı?!

Madalyonun öbür yüzü F.Almanya'

daki çocukların okullarda yaşadıkları zorluklar... Başarısızlık, kültürlenmedeki düşük, hatta yoz düzey.

İster geri dönüş halinde çocukta görülen sosyal, kültürel şok, ister buradaki köklü eğitsel sorunlar olsun, bunlar eğitim sistemlerinden, uygulanan eğitim politikalarından ve sistemler arasındaki farklılıktan kaynaklanıyor. Bu farklılık nereden geliyor ve çocuk üzerinde nasıl etkide bulunuyor?

Bu soruya yanıt ararken öncelikle bir ülkede eğitim sisteminin biçimlenmesine kısaca değinmek gerekir. Soru burada yanıtını bulacaktır.

EĞİTİM SİSTEMİNİ BELİRLEYEN FAKTÖRLER

Tüm ülkelerde eğitim sistemlerini, —diğer bir deyişle insan yetiştirme tarzını— belirleyen faktörler vardır. Bunlar: birincisi ülkenin politik-ekonomik sistemi, ikincisi tarihsel, kültürel ve sosyal yapılanmadır. Eğitim sistemini esas olarak belirleyen ise ülkenin politik sistemidir. Sosyal, kültürel ve tarihsel normlar, değer yargıları ülkedeki politik tercihe göre seçilerek eğitim-öğretim süreci içine aktarılır. Böylelikle özlenen insan tipine ulaşılmaya çalışılır. Örneğin ırkçı politik bir rejimin işbaşında olduğu bir ülkede —somut bir örnek olarak Güney Afrika'da— doğal olarak ırkçı norm ve değer yargıları eğitim yoluyla aktarılarak kafatasçı insan tipi yetiştirilmeye çalışılır. Bir yerde o rejim sürekliliğini ancak ırkçı düşüncelerin varlığıyla, bu düşüncelerin kitle gücü bulmasıyla sağlayabilir.

Eğitim sisteminin özelliğini belirleyen diğer önemli bir faktör de, ülkenin ekonomik gelişmişlik düzeyi, buna bağlı olarak ekonominin ihtiyaç duyduğu işgücünün niteliğidir. Gelişmiş endüstriyel ülkelerde teknolojik düzey ileri olduğu için —yaşamın hemen her alanı makineleştiğinden— doğal olarak bu ülkelerde artık kaba işgücüne olan ihtiyaç oldukça azalmıştır. Bunun yerine, yeni teknolojik bilgilerle donatılmış, eğitilmiş işgücüne ihtiyaç duyulmaktadır. Somut olarak düşünelim: kompüterlerin hemen her işyerine girdiği F.Almanya'da büro elemanı yetiştirme yönteminin belge doldurma türündeki bilgilerle olamayacağı açıktır. Doğal olarak eski klasik öğrenimin yerine kompüter eğitiminin yer aldığını görüyoruz. Eğitim sistemi, ekonominin ihtiyaç duyduğu teknolojik ve alanına göre bilimsel bilgilerle donatılmış işgücü yetiştirmeyi amaçlamak zo-

rundadır. Zira eğitim sistemi ekonomik gelişme düzeyinin gerisinde kalmış olur, ona zarar verir. Ekonomik ve politik güçler buna müsaade etmezler.

Tarihsel, sosyal ve kültürel yapılanma: Eğitimin bir insan etkinliği olarak evrensel ve ulusal boyutları vardır. Her ülkede eğitim, bilgilerin aktarıldığı ulusal bir dille yapılır. Yine her ulusun tarihsel bir süreç içinde oluşturduğu kültürel, sosyal norm ve değer yargıları birikimi vardır. Ulusun ruhsal, kültürel biçimlenmesinin —bunu yaratan norm ve değer yargılarının— ulusal dille yeni kuşaklara aktarılması, eğitimin biçimde ulusal karakteridir. İnsanın belli bir ulusal özellikte sosyalleştirilmesi, bu birikimin aktarılması yoluyla gerçekleşir. Ruhsal, kültürel birikim, sosyalleşme tarzı her aktarımda tekrar zenginleşir, gelişip serpilir. Ulusların bu birikimi, sosyal yaşantı tarzı doğal olarak birbirinden farklıdır. Bunun tarihten gelen özellikleri vardır.

İlerici insanlık, uluslar arasındaki çit duvarlarının yıkılması, kültür ve yaşantı tarzlarının birbirine yaklaştırılması için ciddi çabalar göstermiştir. Bu çabaların ve dünya ölçüsünde bilimsel-teknolojik devrimin yarattığı nesnel olanaklar sonucu, günümüzde kültür ve sosyal yaşantı tarzlarında evrensel, insanlık tarafından ortaklaşa paylaşılan norm ve değer yargıları da ortaya çıkmıştır. Ancak bu alandaki ulusal özellikler varlığını sürdürüyor. Zaten bunu inkâr etmek, nihilizme düşmek için bir neden de yok. İnsanlığın gelişmesi bu sorunları çözecektir. Bugün aslanan, dünyanın bir zenginliği olarak tanımlayabileceğimiz ulusal özellik farklılıklarına özgürlük tanıyarak, bu farklılıkların gönüllü birleşme yoluyla sentezini sağlamaktır. Bu dünya ölçüsünde de, çok uluslu ya da değişik kültürlerin olduğu —hangi boyut ve özelliklerde olursa olsun— ülkelerde de bir sorun olarak böyledir. Ulusal farklılıklara özgürlük ve eşit gelişme olanakları tanımalı, gönüllü yakınlaşma, birleşme ve bütünleşmeleri sağlanmalıdır.

Asıl vurgulamak istediğimiz, yukarıda belirttiğimiz eğitim sistemini belirleyen faktörlerin, aynı zamanda değişik ülkelerdeki eğitim sistemlerinin birbirinden farklı oluşunun objektif temelini oluşturuyor.

Ülkemiz göçmen işçi çocuklarının yaşadıkları sorunlar, yukarıda genel olarak vurguladığımız ve Türkiye ile F.Almanya eğitim sistemleri arasındaki farklılığı da oluşturan nedenlerden kaynaklanıyor. Burada akla gelen ilk soru, aca-

ba daha çok hangi faktör rol oynuyor. Sorunlara kaynaklık ediyor.

F.Almanya, ileri düzeyde gelişmiş bir sanayi ülkesidir. Yine en gelişkin teknolojiye sahip dünyanın sayılı ülkelerinden biridir. Bu gelişkinlik düzeyinin doğal bir sonucu olarak, daha çok eğitilmiş işgücüne ihtiyaç duymaktadır. F.Almanya eğitim sistemi de, öğretim programları düzeyinde buna uygun biçimlendirilmiş, oldukça elverişli bir sistemdir. Sistemin elverişli, seçkin karakteri, genelde göçmen işçi çocukları ile Alman çocuklar arasında büyük bir eşitsizlik yaratıyor. Sadece bununla kalmıyor, toplumda eşit ekonomik ve sosyal koşullara sahip olmayan Alman çocuklar arasında da derin bir adaletsizliğe kaynaklık ediyor.

Eğitim sisteminin yabancılar aleyhine yarattığı eşitsizliğin nedenleri nelerdir? Yabancı çocukları, F.Almanya ekonomik ve teknolojik düzeyine uygun hazırlanmış programları, öğrettilen bilgileri kavramakta genel olarak zekai nedenlerle mi zorluk çekiyorlar. Yoksa başka nedenleri mi var? Umarız hiçbir yetkili ya da sıradan eğitimci soruna böyle bakmıyor. Böyle bir yaklaşım ırkçı bir tutum olur.

EĞİTİMİN ULUSAL KARAKTERİ VE GÖÇMEN İŞÇİ ÇOCUKLARI

Genel olarak tüm yabancı çocukların yaşadıkları eğitim sorunları eğitimin biçimsel yanı olan ulusal niteliğinden kaynaklanmaktadır. Bunun da başında dil sorunu geliyor. Dil de içinde olmak üzere, F.Almanya'da yaşayan tüm göçmen gruplarına ruhsal, kültürel ve sosyal yaşantılarını, buna denk düşen norm ve değer yargılarını özgürce geliştirmelerine olanak sağlanmalıdır. Bu, politik ve yasal bir güvenceye kavuşturulmalıdır.

GÖÇMEN İŞÇİ ÇOCUKLARININ SOSYALLEŞTİRME SÜREÇLERİNİN KESİNTİYE UĞRATILMASI VE ETKİLERİ

Göçmen gruplarının dil ve kültürlerini, çocuk yuvalarından başlayarak, Alman okul sistemi içinde iyice öğrenmeleri sağlanmalıdır. Bugünkü haliyle göçmen işçi çocuklarının sosyalleşme süreçleri sürekli kesintiye uğrattılıyor. Bu da çocuklarda derin sosyal, kültürel şokların ortaya çıkmasına neden oluyor. Türkiyeli ana-babadan doğan bir çocuk en az 6 yaşına kadar evde Türkçe, Kürtçe veya başka bir dil öğreniyor. Ana-babanın izdüşümü kültürel-sosyal norm ve değer yargılarını öğreniyor. 0-6 yaş öğrenmenin en hızlı gerçekleştiği bir dönemdir. Ardından 6 yaşına vardığında okul denen yeni bir çevreyle karşı karşıya geliyor. Çocuğun sosyalleşmesinde yeni bir dönem başlamıştır. Malzemeler de tümüyle değişmiştir. Yeni bir dil ve hiç veya çok az anladığı bu dille yeni bilgiler öğrenme süreci, yeni norm ve değer yargılarıyla yüzyüze gel-

me... Bu koşullarda çocuğun başarı göstermesi aslında mucize olur! Ardından çocuğun kör-topal, ağır-aksak yürüyen örgün eğitiminin bir anında, ülkede yabancılara karşı sürdürülen politikalar nedeniyle anne-babanın geri dönüşü gündeme gelmiştir. Çocuğun sosyalleşmesi, yani insanlaştırılması yeniden kesintiye uğratılmıştır. Sosyalleştirme etkinliğinin beden ve zeka gelişimine paralel olarak yürütüldüğü düşünülürse, göçmen işçi çocuğunun sosyalleşmesine her müdahale belki anında farkedilmeyen ama etkileri zamanla ortaya çıkan bedensel ve zekai sorunlar yaratıyor. Özellikle de zekai sorunlar. Çünkü eğitim-öğretim etkinliği ile dil-düşünce-zeka gelişimi arasında karşılıklı bir etkileşim ilişkisi vardır. İnsan öğrendikçe dil-düşünce ve zeka gelişimi hızlanır, tersi gelişmeyle de yeni yeni bilgiler öğrenir, düşünceler yaratır.

Demek ki, Türkiye ile F.Almanya eğitim sistemleri arasındaki farklılıktan, Türkiye'de okul dizgesi içinde ilkökul 5/8 yıl sürer, F.Almanya'da 4 yıldır biçimindeki detay sayılabilecek noktalardan çok, yukarıda belirttiğimiz ayrıklar anlaşılmalıdır. Ve bunlara çözüm yolu aranmalıdır.

Hiç kuşkusuz yukarıda birine değindiğimiz, iki ülkedeki okul türlerindeki farklar, plan-program ve ders araçlarının durumu da iki sistem arasında gidip-gelen göçmen Türkiyeli çocukların sürekli aleyhine işleyen faktörlerdir. Bunlar çeşitli denklik sistemleriyle çözümlenebilir.

ÇÖZÜM NE OLMALIDIR?

Sorunu esas çocuğun kişilik gelişmesi, insanlaştırılması süreci itibarıyla ele almalı ve bugün "bir kuşağın hebası" diye ifade edilen boyuta varmış tehlikeye önlemler geliştirmektir. Bu da Almanların "Fördermassname" dedikleri, "batalığı kurutmak yerine sivrisinek avı" halk deyişini hatırlatan destek tedbirleriyle çözümlenemez.

Göçmenlerin eğitim sorunlarının "ususal yanı", insancıl ve demokratik bir anlayışla Almanya eğitim sistemi içine yerleştirilmelidir. Kalıcı çözüm budur. Bu Federal Almanya eğitim sisteminin geleceğini ve tutuculuğunu aşarak demokratik bir öze de kavuşmasını da sağlar.

Böyle bir gelişme halinde Türkiyeli Türk, Kürt, göçmen gruplarına ne tür bilgiler (sosyal ve kültürel normlar) veril-

melidir? Salt ulusal nitelikle yetinebilir miyiz? Hayır, Türk, Kürt hangi göçmen grubu olursa olsun, o halkın kültürünün ilerici, demokratik, haklar arasında kardeşliği güçlendiren, barışçı unsurları seçilmeli ve F.Almanya eğitim düzeninin bütünlüğü içinde (ulusal okul ve sınıf sistemlerini dışlayan bir anlayışla) göçmen gruplara dilleriyle birlikte öğretilmelidir. Yunan'ı düşman sayan, "bir Türk'ü dünyaya bedel" gören, sadece Türk olduğu için mutluluk duyan köhne ırkçı, şovenist bilgileri dışlayan, işçi sınıfı ve emekçi halkın kültürü öğretilmelidir.

Bugün Türkiye'deki rejimin arzulu olduğu insan tipi, bireyci, buyruklara uyan, başeğen, ezberci, bağımsız kişilikten yoksun insan tipidir. Bu insan tipi, 12 Eylül 1980 darbesinden bu yana Türkiye'de işbaşına gelen rejimlerin niteliğiyle uyumludur. Türkiye'deki rejim yurtdışındaki işçi çocuklarının da aynı tarzda yetiştirilmesini arzuluyor. Bunun bilinçli yoğun çabası içindedir. F.Almanya eğitim sistemi, Almanya tarihiyle ilgili olan belli bir gelenekçilik ve tutuculuk taşıyorsa da, Türkiye'deki eğitim sistemi düzeyinde ırkçı, gerici ve asimilasyonist olduğu söylenemez. Bu politik-demokratik özdeki göreceli farklılık da çocuklar üzerinde olumsuz etkiye bulunuyor. Bunu da asla gözardı etmemek gerekir. İlerici eğitimciler olarak, göçmen işçi çocuklarımızın sorunlarına çözüm önerilerinde bulunurken, eğitimin biçimde ulusal yanını gözetmeli ama asıl olarak emekçi halktan yana niteliğinin güçlendirilmesini hedeflemeliyiz. Bu, eğitim sistemlerinin gerici, ırkçı öğelerden arındırılarak, demokratik bir içeriğe kavuşturulmasıyla mümkün olacaktır. ●

Köln, 05.2.1988

Waffenstillstand

Stumm schau ich
ins Mondloch
der Waschmaschine.

Du sitzt am Tisch
hast Dein Gesicht
in den Fäusten
vergeben.

Was steht
vor deinen Augen?

Ich wäre gern
hinter
Deinen Händen.

Marianne SEGER

Yüksel PAZARKAYA'dan 4 şiir

Umut İkinci Canı Mutsuzların

Goethe

Yar Adın Unutmuşum

oturmuşum şu kentte
ardında dört duvarın
dolaşır durur aklım
pır pır bir yürekle
ürkek bir kuşum
şu kentte oturmuşum
uçar durur aklım
aramaktan sarhoşum
canhıraşım bir hoşum
yar adın unutmuşum
dostu yok bir yabancı
dört duvarda kalmışım
oturmuşum şu kentte
ardında dört duvarın
uyuşur durur aklım
çaresiz bir yürekle

Bir Mum Yak Karanlıktan Yakınma

Çin Atasözü

Yedi yıl oldu bu kıtlık
Yağmadı bir damla Firavun toprağına
Sen yanma
Bir damla yağdır kuraklıktan kavrulma
Yedi yıl oldu kiran girdi sevgiye
Düşmedi bir kıvılcım yüreğe
Sen yanma
Bir sevgi doğur karanlıktan yakınma
Yedi yıl oldu tükendi umutlar
Kurudu kökü Firavun gönlünde
Sen yanma
Bir umut büyüt karanlıktan yakınma
Yedi yıl oldu yok bir ışık
Doğmadı bir gün Firavun ülkesine
Sen yanma
Bir mum yak karanlıktan yakınma

Kalın kar kaplı toprakta
Ne bir kurt ne bir kuş
Bekliyor umuda bağlanıp.
Bir umudu arıyor durmadan
Bütün yaratık.
Kuş uçup konuyor bir tohum için.
Kurt kente iniyor.

Kuş arayarak bir umudu
Ya buluyor kurtaran tohumu
Ya halsiz düşüp ölüyor.

Kurt inerek kente
Ya paralıyor bir avı
Ya seriliyor bir kurşunla yere.

Kar erisin de kalksın diye
Bir bekleyen insan.
Kuşun belleği bahara uyumlu.
Kurt bekliyor karın altından fıskırarak yaşamı.

Bir insan, ah bir ısınsa hava diyen
Bir insan, getirsel de beslensem diye bekleyen
Ve bir insan, ölümden korkan,
En çok beklerken.

İnsanda Sürgün

Dilimin ülkesinden sürüldüm,
düşüm dilsizlik ülkesine,
düşüm dillere dillere.

Doğduğum kenti terkettim,
vardım doğumsuzluk kentine,
düşüm kentlere kentlere.

Sürdüm sürüldüm,
sevgilerde bir hoş sürüldüm,
düşüm aşktan aşka.

Dillerde dilsiz,
kentlerde kentsiz,
aşklarda yarsız,
hiçbiri koymadı bana.

İnsandan insana sürüldüm,
bu çok koydu bana,
düşüm insandan insana.

Balkanlı Bir Şair, Osman Baymak

Özgen ERGİN

"Beş Parmak" adında beyaz kaplı bir şiir kitabı. Ön kapağında, kahverengi, mor, vişneçürüğü, sarılarla örülü bir kumaş deseni üstüne yukarıdan aşağı, beyaz bir el var. Yugoslavya'nın güne-yinden güvercin örneği kanat çırparak gelmiş. Zarfın pul üstü damgasında Prizren yazıyor.

"Beş Parmak" şiir kitabının yazarı Osman Baymak.

İsteme adresi: TAN Gazete ve Yayın İş Örgütü, PK. 199 -Basın Sarayı- Priştine.

Şiirden korkan bir ben vardır içimde. Saygıyla birlik bir korku. Öğretmen çocuğu olmanın, özenli olarak çocuk yetiştirme tasarısıyla donanmış, daha üç-dört yaşındayken; bir köy ilkokulunun bahçesine yerleştirilen, üstü tören kırmızısı bir örtüyle kaplı masaya, iki iri elle hop havaya kaldırılıp kurşun asker gibi yapıştırılan ben, o yaştan çocuğu güzelliğiyle, "Kumbaram, kumbaram / İçinde dolu param!" şiirini okumak zorunda bırakılarak, belki de, şiiri sevmeye, şair olmaya, bir de tutumlu olmaya yöneltilmek istenmiştir.

Hiç de gerekli olmayan açıklama zorunluluğunda olmanın, gereksiz iki noktayla sonuçlanan bilgiçlik gösterisinin gereksizliği: Çocuğun bebek yaşta şiirle donatılıp kurşun asker gibi, yükseklerde küçük düzlüklere yapıştırılması, onun ilerde şiir yazmasını güvence altına almıyor. Tutumlu olmasını da. İlkokulun beşinci sınıfında İstiklal Marşı'nın on kıtasını da ezberlemek için, nice baskı gördüğümü hiç unutmam. O bilgiç buyurgan öğretmeni de. Kitaptan okusaydım, yine bağıra bağıra, ne olurdu sanki?

Deneme yazmayı denediğim bu yazının açış taksimi bitti. Onbeş yirmi yıl önce, adı Köln Bülbulü'ne çıkmış bir türkücünün çağırışıyla, aynı anda kimi öykü tiplerinin de, adını Zalım Almanya koydukları, bu ülkede kimi sanatçıları; "Sarışın esmer, zayıf şişman, kısa uzun, olmadı baştan" dercesine yerinde sayarken, 'abuk subuk şeyler' yazarken, okurken ve bu abuk sabuk yapıtları alaylayıp pullayıp eleştiri madalyasıyla, az da olsa himaye duygularıyla, öz piyasamıza sürerken, ya da yeşeren yazıları görmezden gelip eleştiri adına yalnızca dudaklarında, vıdı vıdı, vıdı da vıdı, diye hor sözcükler üretirken; taa Balkanlar'dan, şiir çiçekleriyle süslü bir kitap gelir önümüze.

Şair Osman Baymak, sıcacık sesiyle "a be, merhaba!" der.

Kitaptan, başparmağımın açtığı bir yaprağı okuyorum.

"çocuk düşlerimde / hamam önünde / koskocaman / havlu elinde dedemi gördüm / okşadı saçlarımı sonra / Suçsuzluğumla / yargısızlığımla / yakardık bir türkü kuşlara / alabildiğine / yitirilmez özgürlüğüm nenden se"

İşte böyle tertemiz bir Türkçeyle, o bildik anlaşılmayan dizeleri dizmeden yazan, hem de Yugoslavya'dan yazan bir şair, Prizren'den bizlere ulaşır. Gün olur sizlere de.

Şahadet parmağını bize uzatır.

"zamanla hora teper / bir duygusal düşünce / nerede ise eskimiş kendiliğinden"

Orta parmağa, orta direk demiş. Ama bizdeki anlamıyla hiç ilgisi yok

"orta direk / ortanca oğul / orta gün / birşeyler kuşku olur düşlerimde / uçar boş / bozuk şarkıların evreni örülür / koca ağaçların boş içlerinde"

Osman Baymak, "Benim şiirim ille de anlaşılmasın, ilerde anlaşılır" demeyi bir türlü bilememiş (!) ama, dilin tadına varmayı, Türkçeyi pırl pırl yazmayı, kimi şairleri kıskandıracak kadar iyi bilmiş.

Yüzük parmağına mor menekşe demiş. Neden? Soralım söylesin.

"yirmi yaş sevgisi başlar ak ak / her gece yarı kandil aydınlığında sevişir / ağız ağız akarken bir nehir sevgisi içime / ve gök gök çoğaltıyorum beynimde / dördüncü parmak -mor menekşe/seni sevmek -bir yüreğe dert"

Şair güzelliğin acıya varanına doğru yol alıyor Çocukluk anılarından gençlik çağına, sözcükleri dize dize götürüyor. Yerel sözcükleri gözardı etmeden öüyor şiirini. Okurken gencecik diyorum kendi kendime. Yirmi yaş, umut sevgi, ille de gencecik bir dil. Kimbilir, benim gibi şakakları kırkında ağarmış biridir?

Sizler de beklediniz mi, serçe parmağı? O, küçük ayşe demiş.

"ve o zaman öykü kapıları açık / kış yaz aynı bir renk çalar / aşkın esnek çanları"

Hadi, sizleri öykü, şiir yazmaya çağırıyorum. Öyküyle şiir yakın akraba, daha ötesi, ikiz kardeş demeyip; yüzyıllar öncesi öyküyle şiir birbirlerine sevdalanmışlar, beden bedene degecek denli yakın olmuşlar. O gün bu gündür, bir türlü kavuşup birleşememişler.

"yaz sabahı uzanırken bahçeye olabildiğine gök mavisini bir tombul güneş ve bir ben yirmi yaş parmak beş ve küçük ayşe sabah gölgesinde ve bir deniz mavisine açılırken ardımızdan günün bir bozkır

yağmuru

sonra bir koku tüter burnumuza çok eskisinden"

Şair Osman Baymak'ın beş parmak adındaki şiir kitabını bitirdiğimde, kullaklarımda yurdumun usta bir şairinin sözleri çınladı. "Okuyunca anladığın, şiirdir."

Dağdan dağa, karşıdan karşıya, ülkeden ülkeye, merhaba Osman Baymak, a be şair merhaba!

Zorunlu Bir Yanıt

Dergi'nin 9. sayısının 12-13. sayfalarında Sabahattin Şen imzalı "Resimlere Sözcük Bulaştırmak" adlı bir yazıda nedenini ve amacını pek kestiremediğim bir biçimde, adım da verilerek, benden söz ediliyor. Sayın Şen, yazısının ortalık bir yerinde "İki üç yıl kadar önce Serol Teber biz resamlara Nazım Hikmet'in şiirlerindeki tipleri resimlememizi istediğini söyledi. Serol'un bu işten ne kadar anlayıp anlamadığını bilmiyorum. Bildiğim bu konuyla ilgili Picasso için bir kitap yazdığım. Aynı önerisini Picasso'ya yapsaydı ne olurdu? Picasso ismarlama resimden nefret ederdi. (...)" diye yazıyor.

Sayın Şen'i hiç tanımıyorum. Tüm çabalarıma, Aydın Karahasan'ın yardımlarına karşın bir türlü anımsayamadım. Nerede, nasıl ve ne türlü bir bağlam içinde karşılaşmışız onu da bilmiyorum. Yukarıda sözünü ettiği istemi nasıl ve ne tür koşullarda dile getirmişim onu da anımsayamadım. Ancak, benzer istemleri çok çeşitli nedenlerle ve toplantılarda söyledim. Sayın Şen'in anımsadıkları da kuşkusuz doğrudur.

Sayın Şen'in kendisini tanımadığım için, ancak, yazısının mantığından, kişiliği ve —ressam olduğunu söylediğine göre— yapması olası resimler üzerine bazı çıkarsamalarda bulunmak söz konusu olabilir... Ve ben, daha yazımın başında, yeni facialara meydan vermemek için, yaptığım söylenen bir hatayı düzeltmek ve sözümü geri almak istiyorum...

Sayın Şen, lütfen siz, Nazım Hikmet'in şiirlerindeki tipleri resimlemeyin...

Sayın Şen'in alıntı yaptığım yazısının son cümlesinde, "Picasso ismarlama resimlerden nefret ederdi" diyor. Eğer burada sözkonusu olan Pablo Picasso ise, sanırım bunda ciddi bir yanlışlık, daha doğrusu bilgi eksikliği var...

İlk kez, Picasso'nun ismarlama resimlere tavrı, sözcüğün tam anlamıyla adamına göre değişirdi. Ancak genelde, Picasso kadar arkadaşlarının, yoldaşlarının istemleri ve bir anlamda ismarlamaları doğrultusunda resim yapan sahici ressam az görülmüştür. Son yüzyıl içinde, bu bağlamda Picasso'nun ikinci bir örneği yoktur.

Bunları somutlarsak, Picasso, çocukluk dönemi dahil tüm yaşamı boyunca ismarlama resim yapmıştır. Yaptığı resimlerin en ünlülerinin hemen hemen tümü ismarlamadır. Picasso, 1900'lerin başında, fizikçi ve ozan (Max Jacop-Apolliere) vb. gibi arkadaşlarının, resim-

de dördüncü boyutun aranmasının gereğini kendinden istemelerinin uzantısında, kübizme başlamış ve ünlü "Avignon'lu Kadınlar" yapıtını ortaya koymuştur. Gene bu aşamada "Gertrude Stein'in Portresi" ismarlamadır. Dahası sayın Şen, Barış Güvercini Aragon'un ismarlamasıdır. Stalin'in resmi, gene bir Aragon ismarlamasıdır. Dahası, Barış ve Savaş resimleri, salt konuları değil, içeriklerinin kimi ayrıntıları bile, Paul Eluard'ın "İsmarlamasıdır"...

Ayrıca, Dünya Barış Konseyi, hemen hemen tüm önemli toplantıları için, Picasso'ya afiş-plakat vb. şeyler ismarlamış ve Picasso, her seferinde, iki eli kanda olsa, böylesi ismarlamaları canla başla yerine getirmeye çalışmıştır. Canını sıkacak biliyorum ama, anmadan edemeyeceğim, "Guernica" bizzat ismarlamadır...

Konuyu Picasso ile sınırlamadan daha geniş bir açılım içinde tartışmak istersek; soruyu, hangi ressam ismarlama resim yapmamıştır ki, diye sormak gerekir... Bizler, hiç kuşkusuz, böylesi bir bağımlılık içinde, tüm Rönesansı ve sonrası dönemi, ismarlama resimlere, yontulara borçluyuz...

Titian, Rafael, Leonardo, M. Angelo, El Greco, Rubens, Chagall, Dali, vb. vb. Bunların hangisi ismarlama resim yapmışlardı?

Paranın ve toplumsal işbölümünün

etkinliğinin sürdüğü tarihsel dönemlerde bu tür ismarlamalar olacaktır, Sayın Şen... Sorun, ayrıca, ismarlama resim yapmanın ötesinde bir olaydır. Sorun resim yapmaktadır. Kendine güvenen her sanatkar-ressam, yazar, ozan, ismarlama çalışmalarından kaçmaz; tersine bunu yaşamın bir zorunluluğu görür...

Ayrıca, bir ünlü yazarın yapıtlarındaki tipleri-kişilikleri, resimlemek, sanatı ve sanatçıları hiç de "yapmacığa" sürüklemeyiz. Bu yapana bağlıdır. Chagall, Gogol'un Ölü-Canlarını; Dali, Dante'nin Tanrısal Komedi'sini resimlemiştir. Görenler görmeyenlere anlatsın; bunların hangisi yapmacık çalışmalardır.

Abidin Dino, "Memleketimden İnsan Manzaraları"; İsmail Çoban, Şeyh Bedrettini resimledi. Hangisi yapmacıktır bunların... Böylesi birleşmelerle hem yazarlar, hem de ressamlar çoğalırlar. Ve gerek Abidin Dino, gerekse de, İsmail Çoban, bu çalışmalarlarıyla, hem kendilerini ve hem de Nazım'ı, ama bundan da öte, en genel anlamda, Türkiye kültürünü zenginleştirmişler, çoğaltmışlardır...

Şimdi bir kez daha yinelemek istiyorum. Sayın Şen, lütfen siz Nazım Hikmet'in şiirlerindeki tipleri resimlemeyin...

Serol TEBER

Doludizgin

Yaşam akış içinde
çiçek istek içinde
sevgiler deli fişek
ürünler yer içinde

Toprak ıslak
tohum sıcak
tomurcuk inlemede
sancılar nar içinde

Doludizgin bir kavgada
aşk sabırsız ırmak
umut çırılçıplak
yar fırtınalar içinde

Ahmet İNCE

Haziran 83

70 Sonrası Batı Alman Şiiri

Ceviren: Mevlüt ASAR

Alfred ANDERSCH

1914'de Münih'te doğdu. 1980'de Berzona'da (Tessin) öldü. Kütüphanecilik öğrenimi gördü. Bavyera Komünist Gençlik Örgütü yöneticiliği yaptı. 1933'te tutuklanarak Dachau'daki toplama kampına atıldı. 1945'den sonra "Der Ruf" adlı dergiyi çıkarımlar arasında yer aldı, radyo program redaktörü olarak çalıştı.

Kitapları: "Die Kirchen der Freiheit", roman, 1952; "Sami-bar oder der Letzte Grund", roman, 1974; "Die Rote", roman, 1960; "Efraim", roman, 1967; "Mein Verschwunden in Providence", öykü, 1971; "Winterspelt", roman, 1974; "Empöri euch der Himmel ist blau", şiirler, 1977 ve "Der Vater eines Mörders", uzun öykü, 1980.

Sanat Anlayışı:(¹) Sanat ve edebiyata yüklenen bir toplumsal/kamusal görev —orta çağda olduğu gibi— yok mudur? Sanat salt bireyselleştirmekten başka bir şey, yani özel bir sorun değil midir? Bu soru reddedilerek ve yalnız bireysel sorunlarla uğraşan bir yazarın toplum için değer taşımadığını ve gereksizliğini açıklayarak kolayca yanıtlanamaz. Çünkü, birincisi, çağdaşlarımız görünüşte sadece "küçük" özel sorunları işleyen bir yazarın gerçekte zamanın merkezi/temel sorunlarıyla uğraştıklarını çoğu kez anlamıyorlar. Ve ikinci olarak, Ortaçağ'da bir süre tamamen kamusal görevlerden geçiren sanatçıların en önemli sanatçıları olduklarını ve yapıtlarına kendi kişiliklerinin damgasan sanatçıları olduklarını ve yapıtlarına kendi kişiliklerinin damgasını vurarak yapıtlarında bireysel acılarını görünür bir biçimde

yansıdığını bugün biliyoruz. Ancak bununla da sözkonusu kamusal/toplumsal görevin, sanatçının ortak sorunlarla uğraşması yolunda toplumun sanatçıya yönelttiği istemin, "yazar" olma sıfatını kazanmış herkes tarafından yerine getirildiğini söylemek istemiyorum. Zira "kamusal/toplumsal görev" özgün bir kavramdır. Bu, yazarın bizzat içinde yaşadığı çağdır. Ve hiç kimse "özel" e sığınarak çağının dışına çıkamaz. (Çünkü) 'zaman' ortak bir alandır; basit mi oldu, öyleyse ne yazarsa yazsın, yazar yazdığını asitli suda 'kırmızı'ya dönüşen bir turnosol kağıdına yazmalıdır, diyerek daha az basit bir biçimde özetlemeye çalışayım. 'Zaman', üzerine yazılan zaman, yazar yazdığının ne kadar kalıcı olduğunu sanırsa sansın, hükmünü verir.

(Günümüzde) Yazara yüklenen kamusal/toplumsal görevin belirli, somut bir içeriği var mıdır? Sanırım, evet. Giderek daha güçlü bir biçimde, biz yazarların bir "barış dünyası" için uğraşma görevinden kendimizi sıyıramayacağımız kanısına varıyorum.

Bu yazı dizisinde, Klaus Pankow tarafından düzenlenerek, Röderberg-Verlag GmbH-Frankfurt/a.M. yayımları arasında 1984'te çıkan "Das Erscheinen eines jeden in der Menge / Lyrik aus der BRD / Lyrik aus Westberlin seit 1970" adlı antolojiden yararlanılmıştır.

(¹) "Papier, das sich rot färbt" ten, "Kürbiskern" 2 / 79

Marx

diyorsunuz(ki) o
fazla cesur
çok sabırsızdı
ve haklı olduğunu savunuyordu

evet o
büyük cesarete sahipti
hiç sabrı yoktu
(ve) haklıydı

1975 Sonbaharında Lizbon

duvarlardan
umut dökülüyor
sarıyla örtülü
ayaklar altında sönen ateşin
külü

Paris, 1 Mayıs 1977

ellere tutunmak
gözleri kapamak
ve koşmak
içinizi dolduran bu arzudan
anlayacaksınız
gelişimini sevginin
o zaman
hiç duraksamadan
tutuşun elele
kapayın gözlerinizi
başlayın koşmaya

F.Almanya'daki yazarlara ve yayınevlerine ait
kitaplardan "Dergi"ye gelenler

Sıtkı Salih GÖR
"VOR DEM ZIEL"
(Erzählungen)
Anadolu Ekspres
83 s.

Molla DEMİREL
"DÜNYANIN İKİ DEĞİRMEN TAŞI"
(Şiirler)
Die Rübe e.V.
121 s.

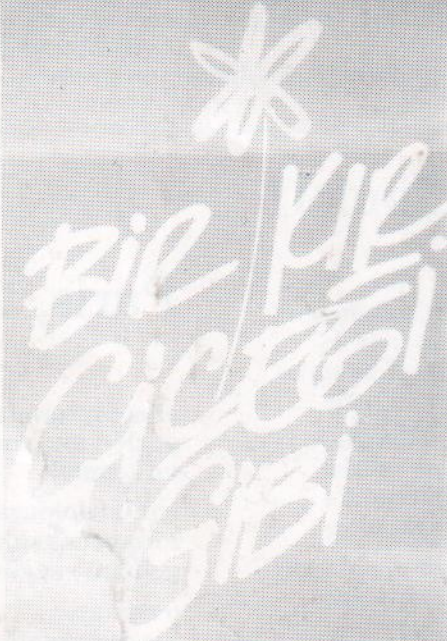
Hamdi TANSES
"GEL BİZE, KATIL BİZE!"
(Türkçe-Almanca Okul Türküleri)
Ortadoğu Buchandlung.
104 s.

Nihat Behram
GURBET

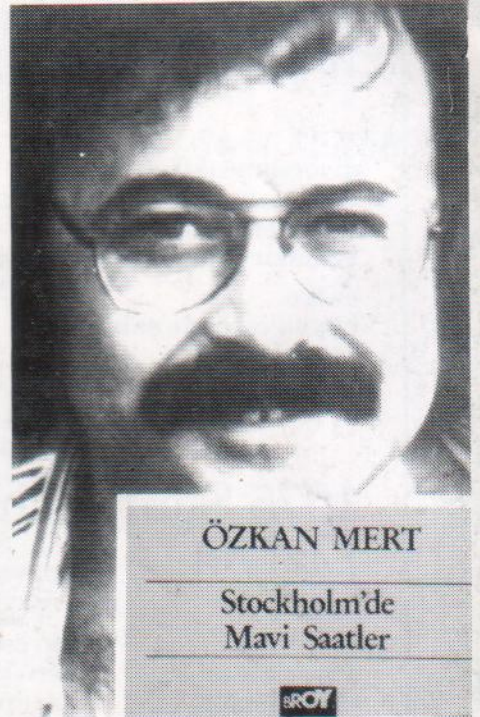

Nihat BEHRAM
"GURBET"
(Roman)
Can Yayınları - (Infomedia GmbH)
15 DM ve posta ücreti.

Sami Sülük

Sami SÜLÜK
"BİR KIR ÇİÇEĞİ" GİBİ"
(Öyküler)
Güneşçi Yayınları
136 s.

Özkan MERT
"STOCKHOLM'DE MAVİ SAATLER"
(Şiirler)
Broy Yayınları
93 s.